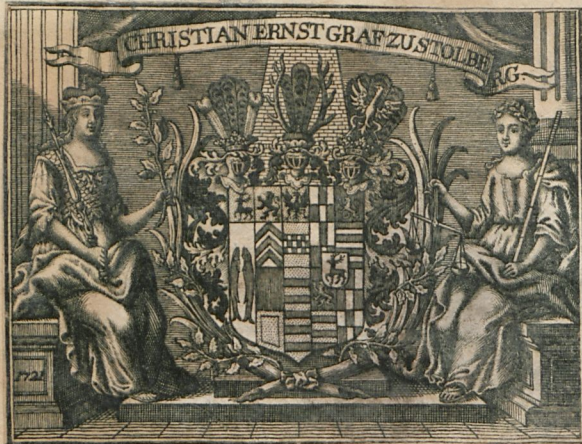

St. Job. P. 1. 1. 1.

1. Gerhard / Joh. Ern. / Diff. de Umbra-
tione virtutis aetipini, ex Luc.
1. vers 35. iene 1688.
2. Gejer / Mart. / Diff. Bigna, nempe
prot Evangelium Genes. III. v. 15.
ut et Messie mors, Sepultura
ac Resurrectio. Jes. LIII. v. 3=10
Lippie 1695.
3. ——— Diff. Superstitione,
Lippie 1660.
4. Gerhard / Joh. Con. / Diff. de
rembratione virtutis Aetipini,
iene 1665.

DISSERTATIO THEOLOGICA
CIRCULARIS

DE
S. COENÆ
NECESSITATE

È JOH. VI. vs. 53. ASSERTA,

QVAM

ANNUENTE DEO T. O. M.
CONCEDENTE MAX. REV. FACULTAT. THEOLOG.
PRÆSIDE

VIRO MAGNIFICO, SUMME REVERENDO,
EXCELLENTISSIMO

DN. JOH. PETROGRUE-
NENBERGIO,

PH. & SS. THEOL. D Hujusq; P.P. O. LONGE CELEBERRIMO,
CONSISTORII DUCAL. ASSESSORE GRAVISSIMO,
PER DISTRICTUM MECLENBURGENSEM
SUPERINTEND. VIGILANTISSIMO,
ET h. t. DECANO MAXIME SPECTABILI,

PATRONO atq; PRÆCEPTORE SUO
OMNI PIETATIS ET OBSERV. CULTU DEVENERANDO,

IN

ILLUSTRIS UNIVERSITATIS ROSTOCHIENSIS
AUDITORIO MAJORE

AN. MDCCX. D. XIII. SEPT. HORIS CONSUVETIS
PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI EXPONIT

GERHARD. GERLING,
SUSATO WESTPHALUS, SS. Theol. Stud.

Ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ.

ROSTOCHII

TYRIS JOH. WEPPLINGII, SERENISS. PRINCIP. ET ACAD. TYPOGR.

MISSERIA ET THEOLOGICA
CIRCULARES

SCOFFINE NECESSITATE

ANNO 1712

ANNUNTIUM D. T. O. M.

COMPARATIONE ANNI 1712 THEOLOG.

PR. 1712

OMINO ANNO 1712 IN LINGUA LATINA

IN P. 1712

DR. JOH. PETROGRUE-

IN P. 1712

PH. & THEOL. P. 1712. S. P. 1712.

CONSISTORII LOCALI ASSISSE. GRAV. 1712.

PER DISTRICTUM MEDICIN. 1712.

SUBP. 1712. 1712.

AT 1712. 1712. 1712.

P. 1712. 1712. 1712.

OMNI PIETATIS ET ORATIONIS CULTU. 1712.

IN P. 1712.

LIBRARIA. 1712. 1712.

IN P. 1712.

AV. 1712. 1712. 1712.

PRO. 1712. 1712. 1712.

GERHARDI ERHARDI

SUB. 1712. 1712. 1712.

IN P. 1712.

OMNI PIETATIS ET ORATIONIS CULTU. 1712.

IN P. 1712.

OMNI PIETATIS ET ORATIONIS CULTU. 1712.

GÖELE GUBERNANTE!

PRÆFAMEN.

Eploranda est mortalium post lapsum conditio : non tantum naturâ sunt filii iræ, in peccatis mortui, atque à Deo averſi; ſed & ex his malis erui, in gratiamq; recepti, aded proclives ad peccandum manent, ut lapſus ſit facilis & ſatis frequens. Peccatum enim in iis habitans cum non eradicetur penitus, ſed ad mortem uſq; maneat, non eſt ocioſum, ſed ſemper progerminare, dominiumq; recuperare ſtudet. Hinc varie pios aggreditur, ut cum Paulo exclamare neceſſum habeant: Miſeri nos homines, quis nos eripiet ex corpore huius mortis? Rom. VII, 24. Veneranda eſt autem, ſumma atque immenſa DEI noſtri gratia, quâ non tantum verbum ſuum ſanctiſſimum, *τὸ δὲ ῥῆμα τὸ σωματικόν* Rom. I, 16. concedere, eoq; lapſos erigere, nutantes adjuvare, atque ſtantes roborare; ſed & præterea gratiam ſuam per res viſibiles offerre atque confirmare voluit, dum (ne quid nunc de Baptiſmo dicam) ipſum Corpus & ſanguinem Salvatoris univerſi generis humani, mediante pane & vino benedicto, proponit, atque ad hoc ſaluberrimum epulum, vult, ut accedamus, & non tantum in terris, ſed & de cælo nos invitât. Certe tantum hoc eſt beneficium, quo majus excogitari vix poteſt, & extremum flagitium & facinus eſſet, cum ille tam amanter atque fideliter nos vocet & moneat, ut a i noſtrum ſummum & maximum bonum confluamus, nos alienos erga vocantem gerere. Catech. Maj. L. 5. n. 165. De teſtando igitur etiam malitia eſt quorundam, qui hoc ſalutiſerum Sacramentum contemnunt & parvi habent: quidam humanæ rationis iudicio decepti, vanè de eo ſentiendo; quidam damnabili ſpirituâli ſaſtu turgentibus illud ſaſtidiendo; quidam pudenda negligentia & incuria quavis ex cauſa id negligendo: non cognofcentes, ſive cognofcere nolentes, quid faciat ad eorum pacem. (Luc. XIX 4.) *Neceſſitatem* igitur
S. Cæna,

2
S. Coena, & non perinde esse, utrum ad eam accedamus nec ne, pro
 tenuitate mea demonstrare, conari volui: ratus materiam me
 elegisse, arduam licet, necessariam tamen & admodum utilem;
 præprimis cum infelicia Ecclesiæ etiam nostræ membra necessita-
 tem hujus Sacramenti & publicis scriptis extenuare, proh dolor!
 non eubuerint. Fundamenti loco sumsi dictum Johann. VI, 53.
 ponderosissime de hac materia agens, quod dum de *S. Coena* agere
 statuo, seqvov Magnificum Præsidentem meum, Virum *Jwaasov Gie*
ves Pais, Patronum atqve Præceptorem meum ad cineres usqve
 devenerandum, quem in variis Collegiis locum hunc sic explican-
 tem audivi & vidi. A communi autem expositione, quæ plerumq;
 negatur, hoc dictum de Sacramento *S. Coenæ* agere, salvâ tamen
 optimorum & supra omnem meam laudem positurorum virorum
 autoritate, modeste sic ab eo quidem, sed argumentis motus suffici-
 entibus, quorum virtute pugnandum esse, non solis autoritatibus,
 quovot audire vel legere mihi licuit, omnes docuerunt. Quapro-
 pter novitatis, hodie merito suspectæ, me non acculatum iri, ab æquis
 rerum censoribus, confido. Quia novitatis culpanda studiosus &
 reus is est, qui, quod novum sit, omni excogitandi studio querit, &
 novum, quia novum est, amat & amplectitur, vanam inde sibi laudem
 aucupans. (Sunt verba Seb. Schmidii Excellentissimi Exegetæ,
 novarumqve sententiarum inventoris tantum non semper felicis.)
 Præterea, ut illud nunctaceam, sententiam hanc non novâ, sed com-
 muni Patrum consensu, & à Theologis quibusdam recentioribus
 partim implicite, partim etiam explicitè approbatam esse, nullum
 omninò dogma Ecclesiæ nostræ nec directe, nec indirecte ea lædit,
 sed potius unum alterumve egregiè roborat. Scribo autem con-
 tinuâ, iusta tamen, ut puto, serie, & primo quidem *S. COENÆ*, non to-
 lius forte spiritualis manducationis, necessitatem in hoc dicto insinu-
 ari, probo usq; ad §. 33. deinde ipsam *NECESSITATEM S. Coenæ*,
 quænam & qualis sit, demonstro usq; ad §. 45. ac deniq; *FREQTEN-*
TEM Meam *USUM S. Coenæ* necessarium esse, contra varias exceptiones
 moneo ac defendo usq; ad finem. Ad sit huic labori in publicum jam cel-
 furo Dominus noster *JESUS CHRISTUS* ipse, qui verba habet vitæ
 æternæ, quiqve de Utraqve & Spirituali, & Sacramentali trui-
 tione sui locutus, publicè sibi hoc tulit veritatis testimoniū:
Verba, quæ ego loquor vobis, spiritus sunt, & vita sunt. Talia nobis, talia
 omnibus semper sunt. Amen!

TRACTA-

TRACTATIO.

§. I.

Mitto terminorum in rubro positorum explicationem, difficultatem h. l. explicandam cum habeant nullam. *Necessitatis* vox multis quidem subiacet significationibus, quas vero explicare est Philolophi. Facile autem patet, hic agi de quadam *mandati & obligationis* necessitate: quò de negociò inferius plura.

§. II. Progredior igitur ad dictum Joh. VI, 53. curatius quidem, sed grammaticè tantum paucis tractandum: quippe quod fundamentum huic materiæ præbebit, à S. Johanne sic scriptum:

Εἰτεν ἔσ' αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἀμὲν ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὸ σῶμα ἔγώ εἰμι ἀνθρώπου, καὶ πίνετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς.

à B. Luthero optime sic translatum:

Jesus sprach zu ihnen: Wahrlich, wahrlich ich sage euch / werdet ihr nicht essen das Fleisch des Menschen Sohns / und trinken sein Blut / so habt ihr kein Leben in euch.

Verba adeo clara sunt & perspicua, ut sine difficultate à quovis intelligi possint. Operosus igitur non ero, brevitati studens, circa analysin variamve Versionem grammaticam. *Αμὲν* esse vocem asseverantis, fortiusque asserere, si repetatur, & esse è Radice *יָדַן* (in Niph. *firmus fuit*, in Hiph. *credidit*) ortam, in aprico est. *Τὸν τῷ ἀνθρώπου* significare Christum *Ἰσούθρωπον*, notius est & frequentius, quam ut negari possit, aut probatione ullâ egeat. *Ζωὴ* ut intelligatur spiritus, alius, non naturalis, prima loci lectio docet.

§. III. Porro quoque de manducatione & bibitione corporis & sanguinis sui agere, ejusque necessitatem asserere Christum, quilibet videt. Manducatio & bibitio verò cum *duplex* potissimum, in materiâ de nostrâ quâdam nutritione, ad salutem animæ in hujus vitæ cursu ordinatâ, insinuetur in Scripturis S., una *spiritualis*, quæ fit fide, beneficia sc. per Christum parta sibi applicando, in iisque acquiescendo; altera *sacramentalis*, quæ fit ore, quo verum ac substantiale corpus & sanguis Christi in, cum & sub pane & vino benedicto accipitur atque participatur; de quânam hòc loco agatur, est, quod quaritur.

Az

§. IV.

§. IV. Quando autem sacramentalem spirituali manducationi oppono, tunc ego spiritualem à sacramentali non separo, quasi altera cum altera consistere non possit; hæc enim, ut iuxta intentionem Christi semper salutaris, ita & eum in finem cum spirituali semper conjuncta merito esse debet; sed sacramentalem dum nomino seorsim, intelligo nihilominus hic eam, velut cum spirituali manducatione de jure connexam, licet interdum solitarie fiat oralis Sacramenti fruitio, idque ex vitio indignorum convivarum; itaque eandem tantum distinctionis causam oppono spirituali manducationi, quippe quæ sit, etiam absque sacramentali. Nam spiritualis aliquando absque sacramentali; sed hæc nunquam absque illa; salutaris esse potest.

§. V. De Sacramentali hac comestione quod pace Virorum quorumvis Summorum, in alia sententiâ innoxie versantium, dicere liceat, & quidem velut de eâ, quæ ad merè spiritualem est adjungenda, h. l. sermonem esse, ipsæ regulæ hermeneuticæ, ab omnibus concessæ, omnino mihi videntur evincere. Quarum prima est: *Litera tenenda in expositione consque, donec teneri potest. sive: Sensus, quem propria & famosa significationes vocum dant, tenendus, nec deserendus sine summa necessitate.* Quæ regula uti in omnibus obtinet scriptis, sic præcipue in Scriptura S. obtinere debet, quippe quæ multa continet, quæ rationis judicio metiri nec possumus, nec debemus. Quapropter qui literam tenet, in tanto est munimento, ut, argumenta plane necessaria afferantur, necesse sit, si eam relinquere debeat interpret. Secus qui facit, similis judicatur esse castelli satis muniti defensoribus, hoste adventante illud deserentibus. Ideo quando h. l. dicitur: *Φάγητι, πίητι*, proprie per *Φαγῆν, καὶ πῖν*, manducare & bibere illud, quod sit ore corporis, & quod alias in Scriptura S. de corpore & sanguine Christi prædicatur, est intelligendum, donec rationes adducantur a dissentientibus, ab hac propria & famosa vocum significatione ut discedamus, non tam syadentes, quàm cogentes. An autem tales sint, quæ hic obijciuntur, mox patebit.

§. VI. Audiamus rationem quandam è potissimis, cur h. l. à litera discedendum sit. Sequenti eam includit syllogismo celeberr: Schmidius, eamque Calixto ad literam provocanti opponit in Colleg. Biblico postter: p. 325. *Ubiunque corpus & sanguis Christi,*

sive

sine medio corporali, oralis manducationis & bibitionis capaci, comedendum & bibendum proponitur: quia immediate non debent oraliter comedi & bibi, omnino tropicè & metaphoricè comedi & bibi debent. Atqui in nostris verbis corpus Christi manducandum, & sanguis bibendus proponuntur sine medio corporali, oralis manducationis & bibitionis capaci. Ergo. En necessitatem tropi & discedendi à litera! Resp. Primo quidem ratio majori Propositioni annexa, non stringit. Dein de quoque ambiguitas, quæ suboriri posset circa vocem: proponitur, removenda est. Aut enim proponere idem est ac porrigere, ut sensus hic sit: ubicunque corpus & sanguis Christi sine medio corporali, oralis manducationis & bibitionis capaci, (sive, prout Theologi loquuntur, sine materia terrestri) comedendum & bibendum proponitur sive porrigitur, atque jubetur, ut jam hoc ipso tempore comedatur & bibatur &c. Sic vero neganda minor propositio. Namque h. l. S. Cæna non instituitur, nec administratur, nec Christus vult, ut hoc tempore suum corpus & sanguinem comedant & bibant sacramentaliter. Dixerat enim clarissime v. 51. de pane, quem in futuro daturus sit: de carne igitur, postmodum sub pane *danda*, loquitur. Conf: §. 31. Aut proponere idem est, ac de comedendo & bibendo corpore & sanguine Christi agere atque loqui: & tunc neganda est Major. Nam sic eodem modo argumentari possem: Ubicunque Spiritus S. effusus dicitur sine medio corporali effusionis capaci, (quia immediate in baptismo effundi non debet,) omnino tropicè & metaphoricè effusus est. Atqui Tit: III. §. Spiritus S. in Christianos effusus dicitur sine medio &c. Ergo in locò citatò Sp. S. omnino tropicè & metaphoricè effusus dici debet, ac per consequens etiam lavacrum illud regenerationis & renovationis Ejus tropicum est, & metaphoricum. Eadem concludendi vi sequeretur quoque Matth: XXVIII. 19. non de baptismo fluminis sermonem esse, quia res terrestris non exprimitur. Quod si dicas, verbum βαπτίζω præter Sp. S. aquam sive materiam terrestrem involvere: tum Resp. 1. non necessario vocem βαπτίζω aquam inferre, cum præter metaphoricum baptismū alio quopiam liquore, imò & sanguine baptizari sive lavari quispiā possit. 2) sic & in nostro locò involvi præter carnem & sanguinem Christi materiam terrestrem, quando dicitur φάρμακον, ἵαμα, sunt enim propriè actus corporis & præter ista necessario ordinarius quoddam medium seu objectum corpo-

corporale requirunt. Sed non opus est, ut eò deveniatur; dicendū potius est generatim, non necesse esse, ut, ubicunq; de Sacramento aliquo agitur, semper omnes partes, totaq; dispositio insinuetur, repetatur atq; indicetur: sufficit enim illas vel semel in institutionis verbis, vel alibi etiam clarè ac plenè rite propositas vel proponendas esse. II) Nec minor tunc est simpliciter vera: nam mentio fit v. 51. *panis*, quib; si propriè sumitur, est pars materiæ terrestris: & si quis conjecturaret, Christum etiam de reliqua materiæ terrestris parte, cum qua erat daturus sanguinem suum, aliquid additorum fuisse, nisi sermo per murmur & disceptationem Judæorum interruptus fuisset, quid absurdum faceret, non video: præsertim, cum ne in ipsis quidem verbis institutionis Dominicæ vini mentio expressè fiat Luc. 22, 20. *z. Cor. 11, 25.* Sed, uti supra dixi, non opus sanè erat hic omnia tradere, quia *S. cæna non instituebatur, sed tantum in antecessum insinuabatur.* Nolo hic plura addere, quæ contra sensum literæ, sed absq;ve necessitate & sicut aurum, sine pondere etiam afferuntur: quia talia proponendi & removendi locus amplior inferius se pandet. Transeo ad aliud momentum.

S. VII. *Secunda regula est: Connexio probe est observanda. Sive: Sensus, quem antecedentia & consequentia dant, accuratè est tenendus.* Quia igitur immediatè h. l. antecedentia & consequentia de orali atq;ve sacramentali agunt comestione, & hunc locum de ea agere, statuendum est.

S. VIII. *Obj. quidem, connexionem huic sententiæ potius contrariari, quia, quemadmodum verba ista de pane caelesti vescendo ex antecedentibus exponenda fuerunt: (nempe de fide:) hic etiam nostra ex iisdem antecedentibus versibus exponi debuerunt.* Sunt hæc iterum verba Celeb. Schmidii l. c. p. 327. Sed Resp. I. Tot contra hanc argumentandi rationem adduci possunt instantiæ, quot dantur sermones, qui diversas sistunt partes s. materias, e. g. quando super Gen. III. 15. quæstio est, utrum de serpente naturali, an de diabolo sermo sit, eodem modo concludere possem: Quemadmodum verba de serpente in v. 14. exponenda fuerunt, sic & verba in v. 15. ex eodem v. 14. proximè antecedente exponi debent. Atq; verba in v. 14. de naturali serpente exponenda sunt. E. & in v. 15. de serpente naturali exponi debent. Quod esset judaicum. At excipis, in v. 14. non agi de naturali serpente. Non ego quidem illud hic discutiam; attamen

men hæc instantia contra eos omnes procedit, qui in v. 14. de serpente naturali sermonem esse statuunt. Propono aliam instantiam. Joh: IV. 7. aquam naturalem petierat Christus à muliere; quis verò inde concluderet, & v. 10. ipsum naturalem aquam dandam promittere? Ex circumstantiis enim judicari debet, an eadem materia continuetur, an alia proponatur. Consideranda igitur est 2. vera connexio, quæ in cap. hoc VI. Johannis omninò etiam pro nobis facit.

§. IX. Connexio autem hæc est: Christus post cibationem miraculosam, Matth. XIV. 14. -- 23. Marc. VI. 34. -- 46. Luc. IX. 11. -- 17. & Joh. VI. 5. -- 15. descriptâ, eandemq; instante Paschate ministerii Christi tertio factam, miraculosè transierat mare Joh. VI. 19. -- 21. Matth. XIV. 25. -- 34. Marc. VI. 48. -- 53. A populo autem cibato quæsitus Joh. VI. 22. -- 24. & Capernaumi inventus compellatur v. 25. Ibi Christus animum non spiriualia, sed terrena quærentem illis objectat v. 26. ac, cibum spiritualem, de quo in hoc sermone illos informat, quemq; ipse, à Deo Patre ad id obsignatus, daturus sit, ut ipsi operentur, seu de eo solliciti ut sint, hortatur v. 27. & illis quærentibus, quid sibi faciendum, ut Dei opus operentur? v. 28. explicat, credendum esse in eum, quem Deus miserit v. 29. Signum illi videre cupiunt, quo commoti in ipsum, velut in Christum DEI Legatum, credere possint v. 30. adducentes exemplum parentum, qui tanto sint beati signo, ut vel pane de cælo sint cibati v. 31. Christus iis respondet, panem ex ipso cælo Moïsem non dedisse v. 32. aut Patrem suum dare verum panem v. 32. qui descendens ipso de cælo vitam det mundo v. 33. Illis verò (licet rem nondum concipiant) talem panem postulantibus v. 34. clare proponit (1) se esse panem vitæ, credentes cibantem v. 35. licet ipsi non credant v. 36. omnibusque præterea ad se venientibus gratiam vitamque offerentem v. 37. (2.) se ipso de cælo descendisse, ut Patris voluntatem exsequatur v. 38. idque, a Patre sibi datos non perdendo v. 39. sed credentes æternam salvando v. 40. Murmurant Judæi, quod de cælo se venisse dixerit v. 41. cum tamen parentes ejus sint noniv. 42. Respondet Christus (a) murmur prohibendo v. 43. & (b) aperte docendo neminem credere posse, nisi & trahatur v. 44. & doceatur Cœlesti à Patre v. 45. non tamen ulli hominum, sed sibi soli vitæ v. 46. credentem ergo in se vitam æternam habere v. 47. seseque panem esse vitæ v. 48. Manna longè præstantiorem

tiorem, quippe quod mortem non impederit v. 49.; de hoc pane autem qui comedat, eum non mori v. 50. sed vivere in aeternum v. 51. comm. 1.

§. X. Haecenus de sola spirituali manducatione, id est, de fide, quæ famem suamque v. 35. poterat se movere, locutus fuerat Christus nunc autem addit: καὶ ὁ αἶμα Ἰ. Ἰ. ὅν ἐγὼ δώσω &c. Verum etiam panis ille, quem ego dabo, (nempe in futurum, & quidem in S. Coena) est caro mea, quam pro mundi vita dabo v. 51. Hic sermo offendit Judæos, haecenus quidem contra id, quod ipsum Christum cibum esse audiverant, ne verbo quidem disputantes; nunc autem illi interrumpentes sermonem Christi disceptant, quia ratione hucce tuam carnem comedendam possit dare? v. 52. Nihilo verò minus graviter Christus asserit manducationem suæ carnis (in coenâ sub pane dandâ) & bibitionem sui sanguinis (in coenâ sub vinò porrigendi) & valde necessariam v. 53. & valde proficuum esse, cum profine & effectu (ex intentione nempe Christi) habeat tum vitam æternam v. 54. tum unionem cum Christo v. 56: & πρᾶτερα ἀληθῆς καρὸς suam esse escam, & ἀληθῆς sanguinem suum esse potum v. 55. affirmat. Deniq; verò sermonem hunc concludit, certò promittens vitam omnibus, se (Christum) in hisce duobus justo ordine insinuatis modis manducantibus v. 57. 58. quo solo termino sine bibitionis additamento uritur, quia is utriq; modo conveniens erat, quod in bibitionem non planè æqualiter quadrabat. Tum verò multi discipulorū durū seu absurdū judicant hunc sermonē v. 60. sine dubio apud se causantes, contrariari eum expressè legi divinæ, frui, & carne animalis vivi omnibus Gen. 9, 4. & sanguine, etiam Israelitis Lev. 7, 26. 27. prohibenti. Et, quamvis Christus ipsis indubitatum omnipotentiae suæ signum non multò post spectandum proponat, nempe ad ascensionem in caelos v. 61. 62. ac carnem quoq; seu carnalem rationem nullius usus esse in metiendis spiritus ac vitae mysteriis; verba autem sua esse spiritum & vitam, ideoque vis simpliciter credendum esse, moneat v. 63; infidelitatemq; eorum v. 64. & quod Pater repugnantes non trahat, sive, quod Patris ductum benignè intentum ipsi non sequantur, ceu veram hujus rei causam, quod hæc illis sint offensionis, v. 65. indicet: tamen multi Christum deserunt v. 66. Duodecim autem discipuli à Christo tenentur v. 67.

JUSTA SIGNIFICATIO.

v. 67. per Simonem respondent, se cognovisse & credidisse, Filium ipsum esse Dei vivi, (& sic efficere illa posse, de quibus sit locurus) v. 68. 69. inter quos tamen unum etiam diabolicè incredulum esse, Christus v. 70. 71. emphaticè testatur.

§. XI. Connexio hæc ergo satis docet, hunc v. 53. de Sacra Cœna agere. At videbuntur forsitan hæc. præcipue autem divisio in v. 51. frivola esse atq; pro lubitu facta; quapropter ut hujus quoque facti rationes reddam, necesse est. In prima igitur divisi hujus Sermonis parte, præcipue nimirum, à v. 35. usq; ad v. 51. mi commat. dicta per Christum omnia de comestione spiritali intelligi debere; extra dubium est; quia Christus nec propriè est panis, nec ulla ratione totus propriè comedi potest. Accedit, quod dicta sua ipse de se explicet clarissime v. 29. 35. 40. 47. In v. 51. mi commate secundo autem usq; ad v. 56. incl., ubi distincta fit mentio carnis & sanguinis, comestionis & bibitionis, de alia etiam fruitione agi, probatur I. Quia stylus memorabili ratione mutatur, quod absq; ratione factum esse, qui dicit, non satis honorificè de S. Scripturâ sentit. Mutatur autem stylus (α) dum adversativa ἢ additur: καὶ ὁ ἀρτοποιὸς ἢ, ὃν ἐγὼ δάσω ἀβελ γυθὶ das Brodt/das ich geben werde; quæ sanè particula non est sine observatione præmittenda. [β] dum in futuro nunc loquitur, qui eatenus in præsentis locutus fuerat. Christus enim antea dixerat, ἐγὼ εἰμι v. 35. 48. Ego sum ille panis &c. itemq; v. 35. veniens ad me, tanquam ad præsentem panem, & v. 50. ἐγὼ εἰμι. Hic est panis. Nunc autem in futuro addit: Verum & panis, quem ego dabo. δάσω, ait: insinuat igitur panem, quem daturus erat; non autem, quem jam tum temporis vescendum dabat; & quidem in oppositione ad ante dictum.

§. XII. Dicis: hanc, quæ de futuro assertur, probationem eliminari posse per hunc ipsum sermonem, & quidem per v. 27. ubi Christus de cibo in vitam æternam permanente dicat, quod daturus eum sit illis, ἢ ὁ ἕ. Ἐάνθρωποις ὑμῶν δάσω: quis enim inde colligeret, cibum hunc spirituales nondum adesse, nec adfuisse? Resp. (1) Rectè omnino ex his verbis, si non tantum hoc primum tempore, sed & absolute illa sic posita essent: ἢ ὁ ἕ. Ἐάνθρωποις ὑμῶν δάσω id colligeretur, Christum nondum dedisse cibum hunc, eumq; nondum velut cibum adfuisse, nisi obstarent alia loca, docen-

docentia cibum hunc, quæ cibum fide capiebam, jam antea, quin & vel in ipso V. T. adfuisse. (2) phrasis ea cum hac nostra in v. 51. non est eadem: nam in v. 27. dicitur: quæm filius hominis *ὁ αἶν δῶσθαι*, vobis, inquit, Judæis nempe, cibatis quidem corporaliter, sed vel potest illam cibationem adhuc infidelibus. Illis offert atque oblaturus erat uti fidem, ita & seipsum fidei objectum, ut sese fruantur suscepta rectiore fide, ideoque monet, ut ipsi de hoc cibo solliciti sint. In v. 51. autem absolute dicitur: panis, quem *ἐγὼ δῶσθαι*, non quem vobis dabo, si credatis, sed quem dabo, si vos credatis, si non credatis.

§. XIII. Patet igitur, mutationem illam Styli vi oppositionis, & futuri temporis designati clarissime inferre, de alia nunc manducatione agi. Quod & observant Judæi hætenus Christum, se panem esse dicentem, audientes, & de eodem non disceptantes; talibus enim locutionibus ad veteri jam erant. Nunc autem, cum audiunt, carnis tanquam cibi, mentionem fieri, eamque a priori totius subjecti manducatione diversam, murmurant, novam proponi manducationem celeriter judicantes, & hoc non ita male, prouti celeb. Schmidius coll. Bibl. poll. p. 327. vult, quando dicit: *Male judicabant, si ita judicabant. Nonne enim, quando Salvator carnem se daturum dixit pro mundi vita, satis clarum fecit, se loqui de fide, quæ credendum, quod carnem pro mundi vita daturus esset, non aliam aliquam manducationem?* Sed assequi non valeo, quomodo vir celeberr. concludere velit: Christus dixit, carnem se daturum pro mundi vita: E. satis clarum fecit, se de fide tunc locutum fuisse, quando dixit: verum & panis, quem ego dabo, est caro mea. Eodem modo, quando Christus dicit: *bibite, hic est sanguis meus, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum*, dicere possem ad imitationem Schmidii: *Quando Salvator sanguinem suum in remissionem peccatorum effundi dixit, satis clarum fecit, se loqui de fide (in verbis: bibite &c.) quæ credendum, quod sanguinem effundi velit in remissionem peccatorum; non proprie dictam aliquam bibitionem.* Sed consequentia est nulla, uti ipsis est verbis patet.

§. XIV. De aliâ autem comestione, non de solâ spirituali hic agi, prob. II. & duplici quidem est fundamento: quia & aliud obiectum, & alius fructus in sinuatur modus. Hactenus dictum erat: Ego totus Christus, sum panis vite &c. v. 35. cont. v. 41. it. v. 47. & 48. nec minus v. 50. ubi Pronomen *Et* sua emphasi non caret. Addatur & v. 51. mi comma prius. Nec ullus fructus modus memoratus erat, nisi qui per solam comestionem exprimitur. vid. v. 50. & 51. Nunc autem distincta fit mentio carnis & sanguinis, comestionis & bibitionis: *si non comederitis carnem meam, & biberitis sanguinem meum: itemque, qui comedit carnem meam, & bibit sanguinem meum &c.* Nunquam autem in tota Scriptura *S. dicitur, distincte carnem Christi spiritualiter comedi, & distincte sanguinem eius spiritualiter bibi debere, uti nec de toto Christo unquam dicitur, quod bibi ille debeat.*

§. XV. Celeb. Schmidius l. c. p. 327. Calixtum refutans ad hoc argumentum regerit: *Certum esse, quod non male ista distinguantur omnia, etiam quando de spirituali manducatione & bibitione sermo est. Annon enim alibi in Scriptura & caro Christi pro nobis tradita, & sanguis eius pro nobis effusus, fidei nostræ distincte proponitur? Resp. Non quidem malè distingvi dicendum, si Christo sapientissimo Oratori, ita placuisset distingvere; sed, quod fieri tas erat, locus non adducitur, quo sub manducandi voce, credere illos (nam hoc iuxta illos in carnem, & sub bibendi voce iterum distincte credere in sanguinem Christi. Ipse quidem addit: *Imo annon in ipsis S. cœnæ verbis: hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur; hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur?* (Ic. fidei nostræ distincte proponitur caro & sanguis Christi?) Idiptum verò quomodo huc referri possit, non video. In institutionis enim verbis corpus & sanguis Christi distincte offeruntur non solam forte ob fidem, quippe quæ totum amplectitur Christum; sed, quia in S. cœnâ alterum distincte comedi, & alter distincte bibi debebat: ideo corpus distincte etiam proponitur, ut sub & cum pane comedi posset, & sanguis, ut sub & cum vino bibi posset: id quod mihi planè faver. Uterius dicit: *Quis itaq; alligaverit Dominum, ut aliter loqueretur, cum tamen male non sit locutus? Sed præscribi Christo quid nec potest nec debet, quid vel quomodo loqui debeat;**

attamen de eò certi sumus, Eum semper sapientissimè locutum fuisse, & nunquam sine causâ atqve ratione. *Distinctè*, pergit Schmidius, aliquoties Dominus loqui voluit, ut sanguinis è corpore effusionem significaret in passione sua faciendam, adeoque exponeret, quomodo daturus esset carnem suam pro mundi vitâ, ut v. 51. dixerat. Verùm piam potius hanc meditationem esse, quam veram causam, cur Christus sic loquatur, explicare, autumo vitextus ipsius. Nam Christus non intendebat explicare, quomodo carnem pro mundi vita esset daturus; sed murmurantes de illo informare, unde ansam murmurandi arripuerant. Disceptabant autem de eo, quomodo carnem comedendam dare posset Christus, non quomodo carnem pro mundi vita esset daturus. Objicit porro: *Præterea Christus non semper distinguit: nam v. 57. 58. solius cibi & manducationis facie mentionem* Resp. Semper ibi distingvit, ubi & quousque propriè de S. cœna loquitur; in his vero allegatis verbis non de hac sola, sed de comestione tam spiritali, quam sacramentali loquitur. Vid. connexionem supra §. 10. datam.

§. XVI. Porro non de spiritali, sed de alia hic agi comestione prob. III. quia caro & sanguis Christi in relatione ad hanc comestionem, de qua nunc sermo est, *ἀληθῶς*, verè esse dicitur etca, *ἀληθῶς* verè esse dicitur potus, id est, sine ullâ figurâ, tropô, similitudine, planè propriè, (uti semper hæc vox & ubique per totum N. T. sumitur,) juxta v. 55. *Denn mein Fleisch ist wahrhaftiglich eine Speise und mein Blut ist wahrhaftiglich ein Trank*; quod de spiritali manducatione dici non potest, cum ipsa comestio impropriè sit comestio, & objectum ejus sit etca quòque impropriè sic dicta. *ἀληθῶς* vero, uti dictum, per totum novum Testamentum nunquam impropriè sumitur, ideoq; & h. lob qualescunqve rationes illud impropriè sumere, minus erit tutum.

§. XVII. Idem prob. IV. quia sermone hocce multi scandalizantur discipuli, Christo alias adherentes, quod fieri non potuisset, si de spiritali comestione eum intellexissent; de hac enim illis nullum erat dubium, nam in Christum credendum esse sciebant; ast hanc, de qua nunc loquebatur, manducationem concipere non poterant; ideo à Christo recedebant, putantes, eum reverâ absurda proferre. Quod dubium illis facile Christus eximere potuisset, si de eadem, de

de qua antea locutus fuerat, spirituali comestione, id est fide, ad huc locutus fuisset.

§. XVIII. Probato sic à v. *1mi* comm. 2. ad v. 56. de alia agi comestione, non de solâ spirituali, ulterius id per se fluit, i. bifermonem esse de S. cœnâ, sive de Sacramentali comestione & bibitione. Nam (1.) omnium consensu h. l. agitur, aut de spirituali manducatione, aut de Sacramentali; remota igitur spirituali, manet Sacramentalis; & (2.) tantum in S. cœna comeditur distinctè caro Christi, & bibitur distinctè sanguis ejus, atque (3.) in eâ tantum caro Christi, ut esca ἀληθῆς talis, & sanguis, ut potus ἀληθῆς talis, porrigitur. Jure igitur statuitur, in his all. verl. de S. cœna fermonem esse.

§. XIX. Potest his V. addi, non esse probabile, *Johannem nihil de S. cœna*, tanquam præcipuo aliquo salutis medio scripsisse, qui tamen ea in hoc suo Evangelio scripserit, per quæ vita æterna obtineri potest, ut ipse testatur cap. XX. v. ult. *Hæc* (signa coram discipulis facta cum omnibus verbis & circumstantiis, i. e. omnia, quæ in hoc libro scripta sunt, (cont. Cel. Schmidius coll. Bibl. post. p. 15.) scripta sunt, ut vos (legentes) credatis, quod Jesus sit ille Christus, Filius DEI, & ut credentes, vitam æternam habeatis in nomine ejus.

§. XX. Variæ aliâs afferuntur, cur Johannes cœnæ Dominicæ descriptionem omiserit, rationes, quas sub examen vocare spatii non permittit angustia; brevissimis tamen eas videbimus, quas Gerhardus LL. T. V. de S. cœna §. 179. p. m. 370. proponit. Johannem prætermisisse S. cœnæ descriptionem, dicit (1.) quia à reliquis Evangelistis, quorum scripta jam tum exstabant, erat diligentissime annotata. Resp. (α) nihilominus Paulus eam repetit 1. Cor. XI. 23. sq. (β) & Johannes quædam scripsit, quæ a reliquis Evangelistis omnibus erant annotata. (2.) quia non tam res a Christo gestas, quam dulcissimas conciones, præsertim à reliquis Evangelistis prætermisissas, narratione complecti voluit. Resp. & res gestas narravit Johannes, & sermo s. c. oncio, quâ S. cœnam Christus instituit, est è dulcissimis & ponderosissimis. (3.) quia Ebionis & Cerinthi divinitatem Christi oppugnantium blasphemias refutare voluit. Resp. Si relationi huic salva sit fides, omnino & hoc est argumentum divinitatis, stante ac durante vitâ corpus & sanguinem suum ad comedendum & bibendum salutariter dare posse. (4.) quia in

Epistola sua docuerat, sanguinem Christi in terris testari, atque esse medium, per quod Christus ad nos venit 1. Joh. V. 6. & 8. Resp. (α.) consequentiam video nullam: Nam non est quaestio de epistolis Johannis; sed an in hoc Evangelio de S. coena scripserit, de quo dixerat ipse, in eo consignata esse, per quæ vita æterna obineri possit. (β.) An in c. l. de S. coena sermo sit, nondum satis est evictum. Et (γ.) eodem loco aquæ baptismalis fit mentio, in Epistola Johannea, cujus tamen mentio quoque in Evangelio Johannis facta est. In genere verò ad has & similes rationes respondere potest, probare eas quidem posse, cur hanc vel illam salutem adipiscendam non adeo necessariam non narraverit historia Johannea; sed non, cur S. coenam à Christo institutam, & mandatam, ut in sui memoria ad finem usque mundi celebraretur, omiserit; cum tamen ea diligentissime scripserit, quæ ad salutem adipiscendam pertinent.

§. XXI. Hanc commendare VI. etiam potest sententiam *insignis* ejus contra adversarios *usus*. Nam quamvis Calvinianorum quidam in hocce capite præsidium suæ se invenisse opinioni putent, adeo ut & Oecolampadius caput hoc VI. Johann. suum ferreum atque armatum dicere solitus fuerit, referentem Luthero Tom. 8. Jenenit. 196. aliusque alibi; adeo tamen illi falluntur, ut efficacissima potius & planè *ἀλλυτ* contra eos ex hoc capite sumi possint argumenta. E.g. statuat Calvinianus, fide tantum i. e. improprie in S. coena corpus & sanguinem Christi comedi & bibi, & tunc, quælo, oppugnet, saltem quoad speciem, verum *ss.* ubi asseritur, corpus Christi *ἀληθῶς* esse cibum, sanguinem *ἀληθῶς* esse potum, ostendatque unicum in N. T. locum, in quo *ἀληθῶς* improprie sumatur. Quod argumentum & illorum quosdam movit, ut in hoc capite de S. Eucharistia agi, negarent, quos vide ap. Gerhard. T. V. p. 369. Sic necessitas S. coenæ è v. 53. ejusque utilitas è v. 54. 56. contra varios hæreticos ac schismaticos adversa sentientes, inprimis etiam contra hodiernos indifferentistas, quibus tanquam *hominibus ex mero spiritu compositis, quicquid in æternos oculos illabitur, sordet & fastidium movet,* (utor verbis Dn. D. Fechtii coll. Mtc. in Syll. Disp. XXXVII. §. 2.) indubitate demonstrari potest. Scriptura quidem in nostrum commodum, & ad verlariorum incommodum, pro lubitu explicari non debet; sententia tamen tenet per præ aliis assumenda est ea, cæteris paribus, quæ insigniorem usum

usum vel ad thesin Theologicam probandam ac vindicandam, vel ad adversarios refutandos &c. præbet, quia Spiritus S. semper maximè emphaticè & uilissime dixisse præsumitur.

§. XXII. Dices: Hoc modo quidem validè contra Calvinianos aliosque inde agiat illos contra, uti & Pontificios adversus nos (supposita hac explicatione de sacramentali comestione & bibitione) fortiter disputare posse. Et hos quidem posse (1) mutilationem S. cœnæ exinde defendere, quod & fecerit concilium Tridentinum, licet hæcenus quidem vanè, quousque Theologi nostri de S. cœna h. l. sermonem esse negarint. Respond. & adhuc vanè. Non enim vallet: *Christus loquens de sumptione & participatione carnis & sanguinis sui, aliquando concionatur de manducanda carne & bibendo sanguine, aliquando vero reducit illa ad solam manducationem, ut: qui manducat me, vivet propter me. E. communio utriusque speciei non est, tanquam necessaria, præcepta, sed potest sufficere sola manducatio: uti quidam Pontificiorum concilii Trid: argumentum proponunt, apud Chemnit: Exam: conc. Trid: P. II. p. 99. b. Namque Respond. præter id, quod habet B. Wilh. Lyserus Disp. Exeg. in Joh. VI. §. LXXXV., negando, quod Christus reducat manducationem, & bibitionem ad solam manducationem, nam v. all: 57. non solam sacramentalem fruitionem designat; sed multò potius complectitur Christus, de se toto loquens: qui me comedit &c. & spiritualem, & sacramentalem manducationem, & utramvis quidem intelligendam juxta superius dicta suo cum jure atque modo singulari, nimirum spiritualem sine distincta; sacramentalem autem cum distinctâ corporis seu carnis comestione, ac sanguinis bibitione. Nec stringit: *Christus Joh. VI. loquens de manducanda sua carne, & bibendo sanguine non facit mentionem vini, sed tantum panis. E. usus dominici calicis potest abrogari, & prohiberi: prout Osius in confess: cathol. concludit apud Chemnit, l. c. Nam Respond. 1.) Si id valeret, objici idem posset Theologis, qui fractionem panis Act. II. 46. XX. 7. de S. cœna intelligunt. 2.) non est opus, ut omnia uno, ac præsertim hoc loco, tradantur, quia Christus h. l. non instituit S. cœnam, sed tantum occasione spiritualis manducationis, de ea quoque olim instituenda aliqua eatenus tradidit, quatenus sermo Christi desiderabat plenariam explicationem de eò, quod Christus ipse sit noster cibus; non verò necessario id**

re-

requirebat explicari, quali um vinculo atque vehiculo futurus esset
 cibus noster. Eadem certe argumentatione, 3.) ex 1. Joh. 5. 8. *et* *av-*
spanu contra eos, qui per sanguinem intelligunt sacramentum
 cœna, inferri posset, sufficere sanguinem, & corpore Christi opus
 haud esse. Verum 4.) ex locis, quibus incidenter de materia aliqua
 agitur, contra articuli sedem argumentari nemo debet; illa potius
 ex his supplenda sunt & explicanda; hic fit mentio & manducationis
 & bibitio is, & hæc non minus requiritur, quam illa, si non co-
 mederitis & non biberitis &c. Jam verò vel stupidissimus quisque
 conceder, panem non bibi, neque potum esse. Et sane non
 sufficit solus panis, ut corpus Christi & comedi, & sanguis ejus
 bibi possit, sed sanguinis etiam vehiculum implicite desideratur.
 Quod observantes quidam magni nominis Pontificiorum, hunc
 locum de spiritali exposuerunt manducatione. Dices, pontificios
 (II) ex phrasi v. 51. *panis est caro mea*, transubstantiationem propu-
 gnare posse. Resp. Quamquam Theologi plerique negent, biblicam
 eam esse phrasin, (quod tamen respectu hujus loci, ambiguum
 dictum esse debet;) hanc tamen phrasin non rejiciunt, quia ab
 antiquis, & in libris nostris Symbolicis sæpius est usurpata; sed
 explicant, quod eâ insinuetur unio rei cœlestis cum terrestri; non
 amplius scilicet nudum esse panem, sed juxta synecdochen quoque
 Grammaticam esse Corpus Christi, id est, sacramentaliter arctissimè
 junctum cum corpore Christi. (2.) Si hæcce propositio trans-
 substantiationem per literam inferre videretur, quod tamen æter-
 num negatur, institutionis tamen verbis, tanquam sedi materiæ,
 non præjudicare, sed ex iisdem exponi deberet; in illis autem di-
 citur non *est* *caro*, sed *est* hoc, quod vobis (sc. sub pane)
 porrigo, est corpus meum.

§. XXIII. Dices porro, Calvinianos (1.) ex hac propositione: *panis*
est caro mea (quam in disputando tanti faciunt, ut & Palatini in collo-
 quio Maulbrunnensi *fassi sine, disputando se progredi non posse*, quod a
Purtenbergicis ea propositio non acceptaretur: panis est corpus Christi,
 teste Dauhuerij Hodomor. (p. 3124.) evincere posse, Christum de S.
 cœna improprie locutum fuisse. Resp. (1.) Evincant illi, si placet,
 hanc propositionem esse *improprianam*, & ostendant, in quam
 voce sit tropus, si quæ vox a naturali habeat significatione; quam

11146

institutam dicendam esse cum F. C. p. 736. contendimus, quæ, quia rem supranaturalem describit, in rerum natura non habet similem, adeoque juxta regulas merè logicas exactè judicari non potest. (2.) Quod si id evicerint, (uti evincere non poterunt, nihil ampliùs tamen lucrati forent, quàm Christum in hac phrasi improprie h. l. locutum fuisse. Quomodo autem extra hunc locum corpus Christi, & de quo propriè prædicetur, ex verbis institutionis dici debet. (3.) Si autem hoc evincere non poterunt, habebunt hæc phrasin, quæ ipsos convincere valebit, panem non esse nudum signum corporis Christi. (II.) Calvinianos obtinere posse è v. 54. indignos in S. coena non accipere corpus & sanguinem Christi, quia qui comedit carnem Christi & sanguinem ejus bibit, vitam æternam habere dicitur. Resp. Quicumque ita comedit & bibit, prout Christus vult & intendit, (quæ de re infra §. 30. pluribus agetur,) ille utique habet vitam æternam, quod quia non faciunt indigni, salutari fructu & effectu S. coenæ privantur, ipsius corporis & sanguinis Christi nihilominus participes redditi, sed sibi ipsis in judicium, id quod non hoc quidem loco, sed alibi à Paulo docetur 1. Cor. XI. 29. (III.) Calvinianos nunc multò magis abuti posse dicto Christi è v. 63. *Caro non prodest quidquam.* Resp. Abusus non est usus. Nihil inde lucrabuntur illi, quousque (1.) Caro Spiritui opposita in vivificatione spirituali, non probabitur necessario significare Carnem Christi, quod probari nunquam potest: & quousque (2.) differentia etiam verbalis manet inter Carnem v. 63. & mesam Carnem v. 53. & 56. & quousque (3.) falsissimum est, Carnem Christi simpliciter sumtam nihil prædesse, quod articulus de redemptione, & articulus de fide ipsis Calvinianis aliter declarant: & quousque tandem (4.) Caro, etiamsi pro Christi carne haberetur, nihilominus exponi posset ac deberet de carne Christi sine Spiritu & sine fide sumtam: quo modo non tantum ad vitam spirituales nihil prodest, sed & in judicium sumitur, & Lutherus teste etiam nocet. Nullum igitur Adversariis patrociniū parit hæc de Sacramentali comestione expositio.

§. XXIV. *Libros Symbolicos*, quos venerari quælibet decet Lutheranum, huic sententiæ non refragari, sed potius eam implicite, aut saltem ad tolerantiam usque approbare, cuilibet constabit qui ad sequentiã attenderit verba, quæ habentur in *solid. declarat.* p. 743: *Duplex igitur est manducatio Corporis Christi, una spiritalis: DE QUÆ (NB.) PRÆCIPUE Christus in Johanne, capite sexto agit.*

to agit. Atque hoc quidem adeo verum est, ut spiritualis etiam con-
significetur manducatio in iis ipsis versibus, in quibus sacramen-
talis comestio nostrâ ex sententiâ traditur: quod ipsum ex pro-
missione vitæ, & quidem æternæ vitæ, & resurrectionis gratiæ, &
unionis mutæ patescit, quippe qualis promissio eventum fructus
actu sequentis absque manducatione spirituali nancisci non potest.
Verum igitur est, quod F. C. dicit, quod de spirituali Christus præ-
cipue agit in Johanne, vel, uti est in Germanicò, davon Christus
Joh. 6. sündlich handte. Si autem præcipue agitur de spirituali,
sacramentalis comestio juxta F. C. ex hoc capite non excluditur.

Unde & loco proximè citatò ita pergitur: *Quæ (spiritualis man-
ducatio) non aliò modo, quam spiritu & fide in predicatione & medita-
tione Evangelii fit, non minus, quam cum cœna Domini dignè & in fi-
de sumitur: & deinceps: Sine quâ spirituali participatione, Sacramen-
talis illa, aut quæ ore duntaxat fit, manducatio in Cœna, non modo acci-
pientibus non salutaris, sed noxia etiam & damnationis causa esse solet. Patet
ergo ex his, ita apud Johannem præcipue de spirituali manducatione
Christum agere, ut Sacramentalis non excludatur, aut excludi per
necessitatem ullam debeat. Ad hæc, si salvari debeat, uti debet,
quod F. C. Decl. pag 735 ait de phrasibus, quibus Christus & Paulus
utuntur, cum dicunt: panem in canâ esse Corpus Christi, aut communica-
tionem Corporis Christi: non sanè viderit quisquam, quoniam ex
loco phrasæ Christi peti hæcipiaqueat, nisi ex Joh. 6, 51. cum talis alibi
phrasæ haud obveniat, eademque rectè, si quis eam urgeat, inde
queat peti: ad cujus illustrationem quoque è Justino deinde hæc
verba adducuntur, per verbum & preces ab ipso sanctificatum cibum,
Domini nostri JESU CHRISTI corpus & sanguinem esse. Sufficit autem
nobis, ostendisse, Libros Symbolicos nullibi locorum nostræ huic
sententiæ adversari, nullibi eam impugnare, nullibi hos versus aliter
explicare, quin potius nostram sententiam quodammodo insinuare.*

§. XXV. *Consensus Patrum* quoque pro hac sententia allegari
potest, asserente Calixto Concord. Evang. l. V. c. 21. p. 204. sq. & non
differente Schmidio coll. Bibl. post. p. 321. æquè ac Bohemorum
utranque speciem arguentium, testante Luthero T. I. A. p. 340.
Qui quidem consensus illorum testium, veritati in se nihil addit
nec detrahit, at tamen quando, probatâ per rationes veritate,
haberi potest, hic quidem omni animi æquitate, imò & ille quodam
cum

cum gaudio est recipiendus; præsertim cum vel in ipsis Libris Symbolicis Apol. A^x. Cuis Cap. XII. p. 268. f. non vereat allegare Ambrosium, vel ipsum v. 38. Capitis VI. Johannei de Sacramento explicantem.

§. XXVI. *Recentiores* autem *Theologos* copiosè dissentire non diffiteor: Unde eorum auctoritatem contra me urgeri deprecor tanto lubentius, quanto rectius novi, eorum agmen satis magnum aliter sentire. Sunt tamen & aliqui, qui in hoc cap. VI. Joh. de S. cœna agi concedunt atque statuunt. Inter illos (ut Scriptores Homileticos, quia haud rarè allusionibus ac sensu dicti alicujus Scripturæ accommodato niti solent, fileam) est *Calixtus*, quem quidem, quotiescumque à rectitudine doctrinæ recedit, omninò deserendum esse judico, & non tam ad illius eruditionem, quàm ad analogiam fidei respiciendum autumo: ubi tamen solidè ea profert, quæ fidem non tantum non lædunt, sed & dextrè vel probant, vel illustrent, magnà cum utilitate observari posse, eruditi omnes consentiunt. Hic vero ita de omni hac materiâ disputat, ut ambiguum id maneat nemini, multò magis hic agi de Spirituali cum Sacramentali unità, quàm de Spirituali extra Sacramentum cœnæ faciendâ fruitione, si ipso stetur arbitro. Prætereum verò, & qui ei sunt affines; cœterorum rarior erit assensus Theologorum, nisi quod Homiletæ, & Catechetæ Lutherani quivis, iudemque optimi nominis viri, in materiâ de S. Cœna, ejusque fructu pærumque ad hoc Caput Joh. 6. confugiant.

§. XXVII. Mireris verò nihilominus hoc caput in materiâ de S. cœna allegari, inprimis ad utilitatem ejus probandam, vel ab ipsis Theologis Academicis, & quidem in cathedrâ academica constitutis, quod quidem a *piis veteribus* factum esse ad declarandum salutarem usum S. cœnæ, in spiritali corporis Christi manducatione & sanguinis bibitione consistentem, B. Gerhardus dicit LL. T. V. §. 179. p. 369. Non tamen video, quomodo valide ex h. l. qui juxta illos de S. cœnâ non agit, pro S. Cœna ejusque fructu aliquid probari possit. Ipse judiciosissimus noster Schomerus colla noviss. contrav. cap. XVII. §. 4. p. 67. probaturus unionem cum Christo, & vitam æternam esse finem & effectum S. cœnæ, ad Joh. VI. v. 56. 54. provocat, & addit: *quos effectus, cum NB. Sacramentis simpliciter adscribuntur, per illa efficaciter in nobis produci merito*

merito credimus. Sed quomodo quæso Joh. VI. Sacramento cœnæ hi effectus simpliciter adscribuntur, si de eo plane non agatur in hoc capite, sed de sola spirituali manducatione, Fidei hos esse effectus, probatione non indigebat.

§. XXVIII. Hactenus probatum, à v. 51. comm. 2. ad v. 56. sermonem esse de sacramentali comestione & bibitione, simulque præcipuis objectionibus, quas obijciunt, vel objicere possunt dissentientes, est responsum. Jam ut sub examen quoque revocem eorum rationes, quibus, h. l. solâ de spirituali, non de Sacramentali seu de spirituali cum sacramentali conjunctâ comestione ac bibitione agi, probare conantur, necesse est. Ab omnibus autem, quoad rem afferuntur fermè eadem: brevitatibus igitur causâ tantum ea examinanda assumam argumenta, quæ proposuit Exegetarum Excellentissimus Seb: Schmidius in coll. Bibl: poster. p. 328.

§. XXIX. PRIMUM est: *Christus loquitur de manducatione & bibitione omnibus & omni tempore ad eam necessaria, ut sine ea vita æterna haberi nequeat v. 53. Atqui hæc est spiritualis, non sacramentalis.* Quod idem velut magni roboris argumentum & Lyserus urget in Disp. Exeg. in Joh. VI. §. LXXXVIII. Respond. I. per instant: Christus Joh: III. §. loquitur de regeneratione omnibus & omni tempore ad eam necessaria, ut sine ea vita æterna haberi nequeat. Atqui hæc est spiritualis, per solam fidem sine Baptismo quoque, non v. Sacramentalis regeneratio, quæ fit per baptismum: nam hoc privati, multi salvantur. Numquid hæc sequi quis putet? Ergone Joh: III. §. de baptismo non foret sermo? At dices forsitan: Christum Joh. III. non dicere; eum, qui non regenerare ut ex aquâ & Spiritu, non posse intrare vitam æternam, sed non posse intrare regnum Dei, i. e. Ecclesiam N. T. Resp. (a) quancumque regnum Dei sæpius significet Ecclesiam N. T. tamen quoque vitam æternam denotare, saltem quoad effectum & consequens, negari non potest, nam qui membrum non est regni Dei s. Ecclesiæ in his terris, nec membrum erit regni Dei in cælis. (β) quamvis concedam h. l. agi de Ecclesia N. T., vis instantiæ tamen nondum est eliminata, dantur enim absque baptismo membra Ecclesiæ: e. g. catechumenus verâ fide præditus, sed nondum baptizatus, aut erit membrum Ecclesiæ, aut fides & salus datur extra Ecclesiam. Conf. Gerhard. Tom: V. L. de Ecclesia §. 54. p. 654. sq. Adjungo huic aliam instantiam; Deus Gen: XVII. 14. loquitur de circumcisi-

one

one omnibus malculis adeo necessaria, ut sine ea nemo tolerandus sit in populo suo, sed extirpandus. Atqui hæc est spiritalis, non sacramentalis circumcisio; nam populus in deserto natus non erat circumcisus Jos. V. 5. & tamen erat populus Dei. Sequeretur ergo Gen. XVII. de circumcisioe non agi. Quidquid ad hæc respondent dissentientes, illud & sibi responsum habebunt: nempe distinguendum esse inter id, quod fit ordinariè, extra casum necessitatis, ac divinæ dispensationis, & id, quod fit extraordinariè in casu necessitatis & divinæ dispensationis. Quamvis igitur multi absque S. cœnâ, in casu ic. necessitatis ac divinæ dispensationis salventur, exinde tamen concludi non potest, hunc locum Joh. VI. de S. cœna non agere, nisi &, ob eandem rationem, Joh. III. 5. de baptismo, & Gen. XVII. de circumcisioe agi, negare velis; quod si faceres, clarissimæ contradiceres literæ, ut & contextui sacro. Resp. II. Ubina in textu est: *omnibus, omni tempore*? ne ejus quidem vestigium apparet. Non dicitur, quicumque non comedit carnem meam: nec id quidem simpliciter: *quicumque* non comedit &c. sed, si vos non comederitis &c. vos judæi, quibus dabitur atque offeretur S. cœna. Nam Judæis primò annuntiari debuit verbum Dei Act. XIII. 46. Vos, qui audire sermonem meum potestis, de eoque judicare: nam judicandi facultate præditi esse debent, qui Cœnâ Sacrà frui debent: si vos non comederitis &c. Sic non omnibus omni tempore necessaria dicitur. Voces hæ: *omnibus omni tempore* in argumentò additæ sunt, ut illud acuant; sed hoc quidem non absque fundamentò in textu, multo minus contra textum & clara verba particularia, fieri debebat.

S. XXX. SECUNDUM: *Christus loquitur de manducatione & bibitione omnibus comedentibus & bibentibus salvari v. 54. 56. 57. 58. Atqui hæc est spiritalis, non sacramentalis.* Resp. I. per inst: Paulus Gal. III. 27. 28. 29. loquitur de baptismo omnibus baptizatis Galatis salvari, quando dicit: *quicumque baptizati estis, Christum induistis, -- unus in Christo estis -- & juxta promissionem heredes;* sine dubio tamen inter Galatas quidam hyprocritæ fuerunt, in quibus baptisum vim suam, ob obicem positum, exercere non potuit: quis vero inde argumentetur de baptismo Sacramentali Paulum non loqui? Resp. II. Christus v. 54. 56. (namque v. 57. & 58. non tantum de sacramentali, sed & de spiritali solitariè sumta, comestione

agunt) indicat vim & efficaciam S. cœnæ, quam in se habet & emper exercet, si rite juxta voluntatem & intentionem Christi usurpatur: quem admodum medicus rectè medicamentum alicujus efficaciam & utilitatem, & quidnam operetur, exponit, licet non addat, vim hanc non exercere illud, si legitime non usurpatur, nam hoc per rei naturam subintelligitur. Non intendebat Christus, S. cœnam per impietatem hominum effectum frustratam, sed præstantiam ejus rectè sumendæ proponere. Hinc præmiserat spiritualis manducationis doctrinam, ut quivis sciret, eandem quoque in futurâ S. Cœnâ ad impetrandum salutarem effectum, necessariam manere. Non urget contra hæc, quod Schmidius addit: *nec bene subauditur τὸ ἀξίως, dignè, hoc enim tum demum faciendum esset, si alioqui non bonus daretur sensus.* Nam 1.) postquam probatum est, h. l. agere de S. cœnâ, bonus alias non datur sensus, nisi τὸ ἀξίως, aut simile quid subaudiatur; 2.) fidem subintelligendam esse in ejusmodi promissionibus frequentius est, quam ut ea de re dubium moveri possit, e. g. quando Christus Matth. X. 32. dicit: *qui me confitebitur coram hominibus, confitebor & ego illum coram Patre meo*, subintelligenda ibi est fides, nam & impii consententur Christum, & tamen damnantur, Matth. VII. 22. Sic Joh. VI. 37. dicitur: *qui venit ad me, non extrudetur*, & tamen hospes veste nuptiali destitutus extrusus est. Conf. & Rom. X. 10. Vid: Schomeri coll. anticatv. cap. XX. p. 149 3.) Etiam si de spirituali comestione explicetur locus, subintelligi tamen iterum aliquid debet, nempe τὸ finaliter, multi enim ad tempus credunt, & non obtinent vitam æternam Luc. VIII. 13. 4.) Quæ urget necessitas, ut præcisè vox ἀξίως subintelligatur? Sufficit, quod hæc subintelligantur ex re ipsa enascentia verba: juxta voluntatem meam, juxta præmissam meam de fide doctrinam, qui comedit &c. Erat enim tum temporis occupatus NB. in docendo in Synagoga Capernaitarum v. 59.

§. XXXI. TERTIUM: *Christus loquitur de manducatione & bibitione, quam requirebat jam tum à Judæis, antequam S. cœna instituta esset v. 53. & sub qua corpus jam tum erat cibus, ac sanguis ejus potus v. 55. Atqui hoc de spirituali, non Sacramentali verum erat. Resp. (1.) Si hæc concludendi ratio firma esset, sequeretur, Pl. II. de Messia velut ἐν ἀρχῇ sermonem non esse, cum & ibi requiratur, in præsentem ut osculentur Filium homines, qui tamen in carne nondum erat præfens. R. (II.) Christus jam tum à Judæis nec requirere poterat-*

poterat, nec requirebat, ut comederent carnem suam, quippe de qua v. 51. aperte dixerat, se eam adhuc daturum esse. Panis aut, quem, ego dabo, est caro mea. De hac quidem presente carne sermo est, sed eam comedere tum demum debent, quamprimum ea illis oblata fuerit, eamque simul ut cibum jam presentem inducit, quæ actu præsens erat, quoniam aliquanto post demum in actu em oris usum eam daturus erat. Sic Jes. IX. 6. de Messia, post tot annorum spatium nascen Jo, dicitur: *Puer natus est nobis, Filius datus est nobis.* Ex eo autem, quia Propheta in presenti, sive in præterito loquitur, concludere velle contra omnes textus circumstantias, de Messia textum non agere, admodum esset durum.

§. XXXII. *QUARTUM*: Christus loquitur de manducatione & bibitione, qua tum Judæis saltem in mentem venire potuit & intelligi. Atqui sacramentalis, tanquam mysterium nondum revelatum, ne quidem in mentem ipsis venire potuit. Resp. I. per inst. Deus Gen. III. 15. loquitur de semine mulieris, quod tum Adamo & Evæ saltem in mentem venire potuit & intelligi. Atqui Messias nascendus tanquam mysterium nondum revelatum ne quidem in mentem ipsis venire potuit. Anne propterea de Messia ibi non agitur? Dices: in futuro loqui Deum: *inimicitias ponam.* Resp. (1.) etiam h. l. v. 51. in futuro loquitur Christus, dicit enim *dicam.* (2.) ad minimum sic illæ prophetiæ & prædictiones tollerentur, quæ de rebus futuris in presenti vel præterito loquuntur, ita firmiter concluderetur. Sic, quando Hof. XI. 1. Propheta dicit: *Filium meum vocavi ex Agypto;* Judæis in mentem venire non poterat vocatio Christi ex Agypto illa, quæ Matth. II. est descripta, & nihilominus eam Propheta insinuat. II. licet comestio sacramentalis in mentem illis venire non potuerit, quippe quæ nondum erat instituta; tamen de alia, quam spiritali, Christum nunc loqui manducatione, illis in mentem venire poterat, imo & venit. Credere igitur debebant Christo, panem eum daturum esse, qui sit caro Christi, carnem & sanguinem ejus olim comedendam & bibendum esse &c. Et sic obligati erant, cum observantia ut audirent Prophetam, quem venturum in mundum prædixerat, & ut audiretur, graviter injunxerat Moses Deut. XVIII. 18. 19. quemque illi venisse agnoverant Joh. VI. 14. Immo igitur hucusque stat fundamento, a v. 51. comen. post: ad v. 56. inclus. de *Sacramentali comestione & bibitione* fidelibus necessariâ loqui Christum, id quod ad firmandam thesin §. 7. propositam, probari debebat.

§. XXXIII.

§. XXXIII. Et sic modestè, ut puto, evictum est, connexionem quoque textus ipsam inferre, his verbis v. 51. sermonem esse de necessaria manducatione & bibitione Sacramentali. NECES-
SITAS S. cœnæ igitur nunc porro ultro patet, quia, si Judæi in futurum, versu 51. insinuatum, non comedant carnem Christi, & bibant sanguinem ejus, non habere tunc eos vitam in sese, asserit Christus: *ὅτι ἐξ ἐμοῦ ζωὴν ἐν εἰσότητι, ζωὴν ἢπ.* Spiritualem, quâ quis vera fide vivit, eâque Christo conjunctus est. Qui autem in hâc naturali vita, spirituali destituitur, aeternâ quoque privabitur. Necessitas igitur fuit tanta, ut vitam aeternam S. cœnâ neglectâ adipisci non potuerint hi Judæi, inter quos & intermixti erant multi è discipulis Christi, imo & ipsi Apostoli.

§. XXXIV. Loquitur hæc quidem Christus ad Judæos ipsum tunc audientes; nihil tamen impedit, quo minus & ad nos hæc applicari & possint & debeant: nulla enim ratio est, cur hæc specialiter ad illos tantum pertineant, cum S. Cœnam, & ejus necessitatem hæc verba insinuant, ad adventum usque Domini (sc. ad extremum judicium) celebrare Christianos jussit Christus per Paulum 1. Cor. XI. 26. Meritò huc allegari potest, quod scriptum est Marc. XIII. 37. *Quod vobis dico, dico omnibus & Matth. XXIII. 20. Docete eos servare omnia, quæ vobis præcepi.* Quemadmodum mandatum Joh. V. 39. de scrutandis Scripturis immediatè Judæis datum, omnes obligat, qui sacras literas legere & scrutari possunt: ita hæc verba ad omnes spectant, qui edere & bibere corpus & sanguinem Christi possunt, sic tamen, ut corpus & sanguinem Christi dijudicare, mortem Domini annunciare, & sese probare simul possint.

§. XXXV. *Necessitas* igitur hæc non premit infantes, quippe qui rationis usum nondum habentes, nec de verbis Christi judicare, (ut Judæi quidem hi poterant, cum quibus loquitur h. l. Christus) nec corpus Domini dijudicare, nec mortem Domini annunciare, nec seipso probare possunt; quod tamen Paulus ab homine S. cœna uluro expresse requirit 1. Cor. XI. 26. 28. 29.

§. XXXVI. Notandi hic, & dimittendi veniunt *Patres*, qui communionem infantum necessariam esse statuerunt. Quæ sententia juxta Maldonatum circiter per sexcentos annos in Ecclesia viguit, omnesque Patres, qui in primis seculis hujus ritus mentionem faciunt, ad universam Ecclesiæ praxin provocare, nul-

Nullumque huic asserto contradixisse dicit, Ecclesiam univertam aliquando errare posse hinc suo modo concludens, Magnit. De Fechtius Patronus atque Præceptor meus nunquam satis de-nerandus Philocal. S. Thef. ex Theol. Patristica XXXVI. p. 173. Si verò ex loco nostro hoc concluderunt Patres, aliquid humani illos passos esse, dubitandum non est; non enim dicitur simpliciter *quicumque non comederit &c. Sed si vos non comederitis. &c.* Loquebatur autem Christus cum adultis, qui de sermonis hujus veritate disceptabant. Et si simpliciter dictum fuisset: *quicumque non comederit &c.* videndum tamen prius fuisset, an alia loca obtarent, quominus, infantibus porrigendam S. Coenam esse, ex h. l. concludi posset. Et talia inventu facilia fuissent. Requisita enim 1. Cor. XI. à Paulo proposita, & §. præc. allegata, satis evidenter arguunt, infantes S. Coenâ trui nec posse, nec debere, sed solos adultos.

§. XXXVII. Qui tamen non sic ad S. Coenam sunt alligati, ut plane non, ne quidem in casu necessitatis, absque illâ salutem adipisci possint. Necessitas enim S. Coenæ non est absoluta, cum (1.) ne Baptismi quidem (qui tamen unicum infantes regenerandi medium est, idque adeo necessarium, ut Christus clarè asserat Joh. III. §. *Nisi quis regeneratus fuerit ex aquâ & spiritu, non potest introire in regnum Dei*) tanta agnoscatur necessitas, ut infantes, qui illò privati decedunt, simpliciter à gratia Dei excludantur; multo autem minus necessitas S. Coenæ absoluta erit, cum adulti præter eam habeant verbum divinum, ceu salutis medium extrinsecus acceptandum, quod fidem confirmare & excitare potest: nec (2.) præsumi possit, Deum nostrum benignissimum, hominesque tam impense amantem, eorumque salutem omni nisu promoventem & desiderantem, verè credentes salute privare velle, qui præter omnem culpam suam hoc frequentare non possint Sacramentum: ac (3.) nullibi hoc asseratur, nam ad nostrum quidem locum quod attinet, eum absolutam necessitatem non indicare, supra §. 29. est ostensum: sed necessitas est hypotetica seu conditionata: si nempe S. coena haberi potest, necessitas hæc est tanta, ut sine jactura salutis negligi posse ex hoc nostro loco merito negetur.

§. XXXVIII. Necessitas tamen hæc adultos obligans, non est coactionis, quasi illi externe cogi debeant ad hoc Sacramentum etiam invicè frequentandum, nam Deus non amat cultum coactum, sed spontaneum Pl. CX. 3. sed juris & obligationis tum respectu medi,

tum

D

tum respectu promulgatæ voluntatis & mandati Dei, cui tamen Christiani lubentissime obsequuntur, absque ulla violenta coactione: sicuti non ideo bona opera faciunt, quia lex eos cogit, sed sponte (Prov. XXI. 15.) exsequuntur voluntatem Dei, quam lex iis indicat. Nemo igitur violenter ad S. Cœnam est adigendus aut impellendus, ne de integro nova animarum carnificina constituat. Hoc tamen interim sciendum & docendum est, tales pro Christianis non esse reputandos, qui tanto tempore (quanto magis, qui perpetuo?) à Sacramento se alienos faciunt & subtrahunt, (Catech. Maj. p. 560.) ne ii, qui perinde ducunt, utrum accedant an non, se bonos Christianos esse aut ment; sed sciant, se obligari, ut accedant ad S. cœnam; si autem nullo impedimento præpediti eam negligant & contemnant, vitam se non habere in seipsis; per cl. ra Christi verba: *Si non comederitis carnem Filii hominis, & biberitis sanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis ipsis.* Imo etiam renatus, necessitatem hanc considerando se excitare & quasi cogere potest, ut ad hoc Sacramentum accedat. Opus hoc non esset, si homo in hoc rerum statu perfectionem omnimodam attingere posset, sed quia, quamvis delectetur præceptis Dei secundum interiorem hominem, tamen sentit legem adversantem in membris suis, quæ est veteris Adami, qui nihil sponte facit: ideo debet cogi & in servitutem redigi. conf: L. S. solid; declarat: p. 722. Quapropter quando pius tædium atque fastidium potius, quam famem ac desiderium ad S. cœnam accedendi apud se sentit, non ideo ab eâ abstinet, prætexens, conscientiam sibi non permittere, ut accedat; sed hunc voluntatis suæ motum, quia voluntati Dei adversatur, peccaminosum, atque veteris Adami reliquias esse judicat, quas non sequendas, sed subigendas esse novit. Hinc eò avidius S. cœnâ utitur, ut novum hominem roboret, viresq; his & similibus impugnationibus resistendi, easque vincendi acquirat: quemadmodum, quò magis languorem in orando, ceu malitiæ carnis suæ testem, sentit, eo impensius orat & orare debet, quamvis ingratum atque molestum carni suæ id existat.

§. XXXIX. Necessitatem hanc S. cœnæ Christianos obligantem ferre non possunt *Indifferentista*, in specieq; *Arnoldus*, vir sanè & multa variorum lectione & collectione uti notissimus, ita & doctissimus, sed, quod dolendum, ad indifferentissimum omnium flexens, cui & hanc obstare cum videat, dicit eam contrariari liberta-

bertati filiorum Dei, in qua ut tent Christiani, & ne pœnantur se se sub jugum servitutis redigi, horretur Apostolus Gal. V. i. idque refert inter beatitudines primi seculi, quod non indiguerint perfecti externorum mediolorum auxiliatoriorum, debilibus constitutorum, neque alius alium ad S. Coenam alligaverit, neque ad ullam fidei corroboracionem, neque ad memoriam Christi, neque ad mutuam inter se unionem; sed eam quisque cuique in libertate permiserit. Vid. Arnold. R. und S. Hist. Part. I. l. i. c. 5. §. 15. atque alibi. Sed quaeritur, quid per libertatem filiorum Dei intelligat Arnoldus? an omnimode liberos esse Christianos censeat, sic ut planè nihil illos obliget? Si hoc: E. liberum erit Christianis, utrum in Christum credere, an illum rejicere, pie an impie vivere, magistratui obedire, an resistere velint? &c. Non credo, eam cepisse Arnoldum dementiam, ut hoc asserat. E. necessariò hanc libertatem ad quaedam restringendam esse fatebitur: E. & nec omnibus, quæ Christianos obligare dicuntur, obijcienda libertas est Christianorum: E. & ad quaedam Christianos obligari, non obstante eorum libertate, dicendum manet. Quænam autem illa sint, & ad quæ libertas Christianorum sese extendat, quaerendum est, non ex cerebro nostro variis præconceptis opinionibus imbuto, sed, ubi ad Gal. V. 1. provocare velit, eodem illo ex Apostolo Paulo per Spiritum S. acto. Huic autem in hac Epistola ad Galatas res est cum Judaizantibus Christianis, labefactantibus animas, jubentibus, Christianos à lege Mosaicâ liberatos circumcidi, & servare legem: Conf. A. G. XV. 24. Contra illos disputat Paulus, & probat, legem Moysi illam Christianos non obligare. Quis unquam, qui sensum ex textu efferre, non in textum inferre intendit, ex h. l. concludet, S. coenam non esse necessariam, & Christianos, ut ad eam accedant, non obligari. Meminisse debebat, quod Paulus in hoc ipso capite moneat, ne libertate abutantur Christiani v. 13. & quod Petrus dicat, 1. epist. 2, 16: Tanquam liberi, sed μή ως επικάλυμμα έχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ως δοῦλοι τῷ Θεῷ. Servum autem decet voluntatem Domini sui exsequi. Conf. Magnif. Dn. D. Fecht. Coll. MSC. de Theol. indiff. c. XIV. §. 13.

§. XL. Voluntatem vero Domini nostri Jesu Christi esse, ut ad hoc Sacramentum accedamus, sive S. coenam præceptam esse, dubitare nos non sinunt 1.) assertum Christi circa insinuationem S. Coenæ h. l. Si non comederitis carnem Filii hominis, & biberitis sanguinem eius, non habetis vitam in vobismet ipsis: ubi indicando damnum ex

Sacramenti hujus neglectu oriundum, Christus omnino vult, ut comedamus & bibamus. 2) ipsa etiam clarissima verba institutionis S. Coenae: HOC FACITE in mei commemorationem. Haec sunt verba, inquit B. Lutherus in cat. maj. p. 560. nobis praeipientia, & iubentia, quibus iis, qui Christiani censei volunt, mandatur & praecipitur, ut utantur Sacramento. 3) verba Pauli 1. Cor: XI. 28. circa repetitionem S. Coenae: *δοκιμαζέτω δε άρθρονος ιαυτην, κει άρας εκ τς άρτης ιδιέτω, κει εκ τς ποτης πιβέτω*, quae verba, ut emphasis pateat, sic etiam verti possunt; Der Mensch aber soll sich selbst prüfen / und also soll er essen von diesem Brodt / und soll trincken aus diesem Kelch. Sic enim non solum, ut exultare quidam cupiunt, (suaet Apostolus, sed mandat, ut homo se probet, edat & bibat, idque ex intentione Christi doctrinam de S. sua Coenâ ipsò ex coelò repetentis.

§. XL. Nihilominus sunt, qui S. coenam à Christo mandatum esse negant, ut quidam Anabaptistarum, siusq; vicinorum Quakerorum, qui S. coenam non magis, quam pedilavium praecipiam esse dicunt: de hoc enim quoque dicere Christum Joh. XIII. 14. Vos debetis vobis invicem lavare pedes, & v. 15. sicut ego feci vobis, & vos facite. Sed Resp. 1.) Si pedilavium cum S. coena comparandum esset, dicendum potius, Christum & hoc mandasse atque instituisse, quam, utrumque mandatum esse, negare quis possit. 2) Quod autem Theologi nostrates pedilavium Sacramentum esse, & hunc ritum nos obligare negant, exinde est, non quod *quod facite* praecipit non est, sed (a) quia ipse Christus perspicue satis declarat, quod per lotionem pedum intendat humilitatem & charitatem lotis incutere: quando dicit v. 12. scitis, quid fecerim vobis? quid velim, quid intendam per hunc ritum? (nam pedes lavantem viderant, de eoq; dubitare non poterant.) Ego sum vester Magister & Dominus, adeoque à vobis servitia requirere possem, nihilominus vestros pedes ego lavi, vobisq; servitii sic & vos vobis invicem lavare pedes debetis, i. e. ad quavis charitatis & humilitatis servitia & officia, etiam vilissima, (qualis hic pedes lavandi ritus inter orientales erat, conf. 1. Sam. XXV. 41.) parati esse debetis. Injungitur igitur charitas atque humilitas, non autem praecipit hic ritus in nostris terris inconvetus. (B) quia promissio gratiae justificantis huic ritui non annectitur, quod tamen ad Sa-
cra-

cramentum N. T. requiri ex inductione elegantissimè probant Theologi. Obj. dici v. 8. *si te non laverò, non habes partem mecum.* Relp. (1) Petro hoc planè specialiter dicitur, non aliis discipulis. (2) Non dicitur, quòd per hanc lotionem partem cum Christo adepturus sit Petrus, sed, si ulterius repugnet, (quòd fecerat forte, ut sese civiliorè cœteris esse demonstraret, cœteros discipulos in ruborem quasi daturus, quòd absque repugnantia sibi hæc à suo Magistro fieri permiserint,) & se lavari si non permittat, partem cum Christo non habere, sc. ob repugnantiam contra Christum iram superstitiosè declaratam: licet alii aliter quoque exponant. (3) Nullus Apostolus ejus ritus, tanquam actionis à Christo institutæ, mentionem facit, quòd tamen necessarium fuisset, si Christianos hic ritus obligaret. Locus 1. Tim. V. 10. objici non potest, quia primo statim intuitu patet, Apostolum loqui de ritu in terris orientalibus consuetò, in quibus advenientium pedes ob caliditatem regionis sudore & pulvere inquinatos, imò & non rarò affictos lavare, moris erat. (4) In primitiva Ecclesia hic ritus ut Sacramentum non est receptus. Quosdam patres quidem, pedilavium Sacramentum vocasse, sed hæc tamen vox, e. in latiori significatu, pro quolibet sacra rei signo eos uti, rectè dicit Gerhardus T. IV. p. 770. conf: B. Thom. Itigii Disp. de pedilavio Christi imitando Lips. Ann. 1699. habita.

S. XLII, Et Grotius in diss: *de cœna administrat: ubi Pastores non sunt*, Londini 1635. conjunctim cum Petavii, Cloppenburgii, & Douwelli responsionibus impressa, referentibus A. E. L. A. 1687. M. Aug. p. 447. S. cœnam præceptam esse negat, ut evincat, liberum & licitum esse Christiano, à S. cœna abstinere; & hoc paci Ecclesiasticæ, quam tunc meditabatur Grotius, convenientius esse, judicat. Et hodie *Pietistas* ex iisdem principiis, n. indifferentiis, pro libertate omnimoda utendi S. cœnâ pugnare, dicit Magnif. Dn. D. Fecht in coll. Msc. in Syll. noviss. controv. ad Disp. XXXVIII. S. 2. Mirum non est, quòd instituta pia Ecclesiæ nostræ evertere conentur hodierni Novatores, si ipsius Dei mandata eliminare haud erubescant. Laudandum summe est studium pietatis, & ut in cœlum evehantur, digni sunt, qui eam hisce exulceratis temporibus omni nisu promovent, omniaque remonent, quæ illam vel tollere vel impedire possunt; sed fieri hæc debent juxta præscriptum verbi Divini, a quo quamprimum deslectitur, pietas Deo grata non est,

est, sed cibus electius, quem Deus detestatur. Cum autem in verbo Dei clarè scriptum mandatum servandæ S. cœnæ habeamus, nefas est, quocumque id fiat prætextu, illud negare. Non valet ergo, quando Grotius putat (1.) præceptum, si quod in verbis τὰρτο τροφῆς esse videatur, per addita verba: ὅταν ποιεῖται, limitatum esse: nam huic objectioni Lutherus jam in catechi. maj. p. 561. satisfecit, quando scripsit: non dixit, ut perpetuo nunquam faciamus, (ipsa enim verba in litera sua sunt præceptiva,) quia potius hæc ipsa verba dicens: Quotiescumque feceritis: una injunxit, ut sæpe Sacramenti communionem haberemus. Estque propterea adjectum, quod Sacramentum vellet habere liberum, non certo tempori alligatum, velut erat Judæorum Pascha, quod singulis annis semel tantum, ac non nisi decimo quarto (malè in quibusdam editionibus est: decimo septimo) die primi mensis, vesperi manducare, nec ullum diem transire cogebantur. Conf. Magnif. Dn. D. Fecht l. c. (II.) Paulum S. cœnam vocare institutum, non mandatum; Resp. (α) Paulus illud, quod mandatum à Christo erat, Corinthiis tradidit: (β) ipsum Paulum S. cœnam mandasse, supra S. 40. ex 1. Cor. XI, 28. est probatum: (γ) Vox instituti apud Paulum non legitur, licet vocibus utatur ἀπέλαβον, & ἀπέδωκα, quæ verba omnino quoque de iis rectè dicuntur, quæ mandata sunt: (δ) Imò & de S. Cœna locuturus ipsam vocem παραγγελίαν præmittit loc. cit. v. 17. Pietistis vero similia urgentibus similia reponimus.

§ XLIII. Et si verò S. cœna nullius profusus esset usus, nihilque in ea acciperemus præter nudum panem & vinum; tamen ob solum mandatum & voluntatem Christi necessitas ejus satis esset urgens, tantique faciendæ esset S. cœnæ, ut lubentissime eam frequentaremus, & quicumque Christianus perhiberi vellet, nefas judicare deberet ab ea abstinere: multo major verò est necessitas, minusque vilipendi atque negligi S. cœnæ debet, cum a Deo ordinata quoque sit in saluberrimum salutis medium, quo gratia Dei & offeratur, & conferatur, atque fides nostra corroboretur. Nam (1.) habemus per hanc comestionem & bibitionem vitam æternam. Sic enim (α) Christus dicit: nisi comederitis - - -, non habetis vitam in vobis ipsis, ergo, per sensum his negatis contrarium, si comederimus carnem Christi, & biberimus sanguinem ejus, habemus vitam. Fateor, hanc concludendi rationem semper quidem ob materiæ obstaculum non procedere, h. l. tamen, quia nullum est obstaculum, legitime sic concluditur. (β) ipsius etiam Christi verba id innuunt v. 54 Qui edit carnem meam, & bibit

Et bibit sanguinem meum, habet vitam aeternam. (2.) comedimus & bibimus ipsum corpus & sanguinem Christi: de comedenda enim tua carne, quæ juxta v. 55. ἀληθῆς est esca, & de bibendo suo sanguine, qui ἀληθῆς est potus, clare loquitur Christus. Et quidem comedimus corpus, quod pro nobis uti sacrificialiter in passionem & crucem datum est, ita & sacramentaliter in cœnâ, quotiescumque S. in cœnâ, datur, & bibimus sanguinem, qui pro nobis uti sacrificialiter effusus est in passione ipsaque de cruce, ita & sacramentaliter in potum, quotiescumque S. fit Cœnâ, effunditur in remissionem peccatorum Luc. XXII. 19. 20. Matth. XXVI. 28. In his, inquit B. Lutherus in aureo Catech. maj. p. 557. utrumque habes, & quod Christi corpus sit, & quod tuum sit, tanquam thesaurus & donum concessum gratuito. Quin etiam illud pro certo constat, Christi corpus & sanguinem nequaquam rem otiosam & infrugiferam esse posse, quæ nihil fructus aut utilitatis adferat. Ejusmodi enim thesaurum in S. cœnâ accipimus, per quem & in quo peccatorum remissionem consequimur, ideo quia verba illa exstant, & hæc dant nobis. Si quidem propterea jubemur edere & bibere, ut nostrum sit, nobisque utilitatem adferat, veluti certum pignus & arrhabo, imo potius res ipsa, quam pro peccatis nostris, morte & omnibus malis ille opposuit & oppignoravit. l. c. p. 557. (3.) De resurrectione etiam nostra v. 54. & unione cum Christo v. 56. certi inde reddimur. Qui autem in Christo est, in eo est ἔδεν κατὰ κριμα Rom. VIII. 1. neque dum hic vivit, neque in futurâ resurrectione.

§. XLIV. Pontificii hæc in excessu peccant, dum ipsam actionem sacramentalem, quam opus operatum vocant, plus justo copiose extollunt, atque gratiam Dei conferre putant, etiam sine bono motu s. fide utentis. Et, quod impensè dolendum, extrinsecus in nostra Ecclesia quoque sunt, qui idem sentiunt, autumantes se bonos esse Christianos, si templum & S. cœnam sæpius frequentent, internum verò, qui in fide consistit, Christianismum & devotionem veram, seriumque studium pietatis & abnegationem sui, fanaticum atque pietisticum judicant. At verò in hos, vanâ opinione deceptos homines, Theologi nostri, & omnes animarum Pastores, quæ considerant, sibi coram tremendo Dei judicio aliquando rationem officii sui reddendam esse, graviter invehuntur, atque ostendunt, externum Dei cultum absque interno esse corpus sine animâ, &

at-

abominationem coram Deo Jof. I. 1. 11-15. Amol. V. 21. Jer. VI. 20. Mal. II. 3. & grave eos iudicium, si in hac opinione perleverent, subituros ajunt, atq; cum omnibus, juxta Matth. VII. 21. sese vanè exultantibus, horrendam Dei vocem audituros esse: *Non novi vos, discedite a me!* internum verò Dei cultum tantum præstare externo, quantum anima corpori, & sic primario à Christianis requiri: necessum esse, ut accessurus ad S. cœnam contriti & humilis cordis sit, ut remissionem peccatorum credens in Christo desideret, ut unionem cum Christo, amorè atq; delicias hujus seculi negligens, aveat, dum pro salutari fructu iudicium expectare nolit gravissimum. Qui igitur assuerunt, Theologos nostros tantum externa exigere, sive potius hominibus hanc opinionem non eximere; (namq; haud credo, vel unum afferri posse, quic cultum internum necessarium esse neget, itaque criminantur, daß das äußerliche Werk zu einem wahren Gottesdienst/ und Grunde aller Seligkeit gemacht werde: aut plane fallum dicunt, aut vitium unius forte atq; alterius segniter officio suo fungentis, toti Ecclesie more hodie multis consveto imputant: quod utrumque mihi est Christianum.

§ XLV. In defectu peccant & necessitatem medii negant, quotquot ex S. cœna, nudam ceremoniam, ut Sociniani & Fanatici, aut nudum signum faciunt, ut Calviniani & Arminiani, qui, quamvis speciosè latis aliquando de verà efficacia S. cœnæ loquuntur, revera tamen lectori imponunt, nam non intelligunt efficaciam organi, sed veritatem signi, vid. Alberti Interesse p. 344. Et Syncretista, hodiernique indifferentia, ut & Pietistarum aliqui, se S. cœnam pro medio salutis non habere, eiq; parum utilitatis relinquere, partim abjectè de ea loquendo, partim apertis verbis produnt. Arnoldus interdum contemptim eam vocat: *Das Essen und Trinken.* Quæ autem ejus sententia sit, quam non raro tegere studet, optimè docebit Do. D. Fechtius, qui sic eam proponit in coll. Mfc. in Syll. ad ditp. XXXVII. §. 2. *Monuimus jam, inquit, in antecedentibus, quicquid externi in Ecclesia cultus est, frequentationem sacrorum, precum publicarum exercitium, communionem sacramentalem, & quicquid ejus generis est, ab Arnolde inter egenà elementa numerari, quibus novelli Christiani disciplina exterioris causa se aliquando subicere necesse habuerint, donec subinde magis magisque spiritusficarentur, quo factò libertati summa redderentur, ut non amplius servi sint, aut ad momentum horamque obediant illi, qui naturà dñi non sunt. Si aliquando his externis & infirmis elementis*

mentis sese iterum subjecerint, utpote si non tolerentur in loco, nisi ordini Ecclesie sese attemperent, cum conscientiam ipsorum iis permittere, ut simul consentiant cum Ecclesia, donec viam inveniunt, ex conscientiarum carnisifica eluctandi: Hec verissima est Godofredi Arnaldi doctrina. Dippelius, omnium hodiernorum novatorum pessimus, suam de S. cœnæ sententiam clarius proponit in confessione sua Art. IX. p. 53. Daß es (des Herren Nachtmahl) nach der Absicht Christi nichts anders sey, als eine Verfündigung des Todes Christi und eine Gemeinschaft der Brüderlichen Liebe / daß dadurch keine Vergebung der Sünden/Leben und Seligkeit gegeben werde/durch eine erdichtete Sacramentliche Vereinigun / und daß die Gnade und Krafft Gottes/so sich bey solchem Liebes-Mahl finden solte / durch das Gebet und Harmonie des Geistes in Christo müsse entstehen. Satis eri, hæc tantum tetigisse ac memorasse. Argumenta vero, quibus S. cœnæ efficacia per hujus farinae homines impugnatur, à Theologis nostris alibi abunde discussa hic repetere, nec loci permittit angustia, nec requirit institutio. Nos abstinemus ab ejusmodi hominibus satis commonefactis, atque avocantibus, & in ipsa veritate superius indicatâ conquelescimus, ac perseveramus.

S. XLVI. Quia igitur S. cœna à Deo est mandata & in vitam salutisqve medium uti supra §- 43. ostensum ordinata, sine offensione Dei & contemptu consilii Divini (Luc. VII. 30.) negligi non potest. Nec parvipendi ea & per longum tempus differri debet. Quamquam enim, quoties ad S. cœnam accedendum, non præscriptum sit, nec præscribi debeat, tamen sæpius id fieri debere (1.) vult Christus, quando dicit: hoc facite, quotiescunque feceritis: q. d. Ego vobis festivitatem paschalem seu cœnam adorno & constituo, quam non tantum ad hujus diei vesperam quotannis celebrabitis, sed ea sæpe fruamini, quando & quotiescunque libitum fuerit, prout cuique integrum erit & necessarium, nulli loco aut tempori alligatum. Car. maj. p. 561. (2.) idem indicat Paulus I Cor. XI 26. quotiescunque manducabitis panem hunc &c. (3.) perpetua comprobatur Ecclesie praxis. In primitiva Ecclesia Apostolica vicina, flagrante persecutionum incendio, singulis diebus Christianos communicasse, postea singulis Dominicis communicari ceptum esse, probat Gerhardus LL. Tom. V. p. 53 8. tandem verò parcius, ac ter vel quater in anno S. cœnâ uti consuevit Ecclesia. (4.) Nec id negabit is, qui & virtutem hujus Sacramenti & seipsum noicit. Nam hic bene observabit, suam

infirmiſſimam, tot impugnationibus hoſtium, veluti Diaboli, mundi, & carnis propriæ, acerrime ne ipſum inſeſtantium, conſtanter reſiſtere non valentem; opus ideo ipſum habere ſolatio & recoſillatione: *& ſemet ſua ſponte ultero impellet* L. S. p. 560. *& gaudebit, toties ſibi patere ad Sacramentum accedendi januam* L. S. p. 568. Cœtera & imprimis notum illud ſimile de cibi & potus ordinarii frequentia, ut mittam, ſolum hoc ex ipſa Filii DEI Inſtitutione ac Reſeptione arceſſitum ſubjungo argumentum: Qui ſiquid in ſpiritualibus crebro fieri poteſt, ita ut Filius Dei non tantum hunc actum imperaverit, ſed & actus frequentiam ſibi probari declaraverit, itaque implicite quoque commendaverit tum in terris, tum de cœlo: id ipſum jure merito à fidelibus Chriſtianiſ non negligenter eſt ſuſcipiendum, ſed pro circumſtantiarum juſtâ ratione etiam frequentandum eſt. Atqui fruitio hujus Sacramenti &c. E. &c. Eiqve alterum hoc ſubjungo è dicto noſtro Johanneo petitum: Quidquid divinitus inſtitutum ita neceſſarium eſt homini adulto, Dei que Verbum audienti, ut ſine eò, quò frui poterat, vitam ſpiritualem in ſe ipſo non habeat: id juxta inſtitutionem Divinam toties ad minimum ab eo eſt frequentandum, quotieſcumque periculum eſt, ne vita ſpirituale illi aut deſit, aut labefacta ſit. Atqui Sacra Cœna divinitus inſtituta ita neceſſaria eſt homini adulto &c. E. Sacra Cœna juxta inſtitutionem divinam toties ad minimum ab eò eſt frequentanda, quotieſcumque &c.

§. XLVII. Hiſ non obſtantibus plures ſunt etiam in noſtra Eccleſia, (reliquos taceo) qui uſum frequentem S. cœnæ non adeo neceſſarium, & rem non magni momenti eſſe, ſi per aliquot annos ab eâ abſtineantur, mente ſtatuunt, verbo dicunt, & praxi comprobant. De quibus aliqua aſſerre lubet.

§. XLVIII. Non autem mihi res erit cum apertis & in publicis ſceleribus perfeverantibus peccatoribus atque contemptoribus hujus Sacramenti, qui præter malitiam nullam adferre poſſunt cauſam, cur a S. cœna abſtineant, quos *in conſcientia cautelaratos* vocari licet; Nec cum illis, qui lubentiſſime eam frequentarent, bene ſentientes ſuam infirmiſſimam, eaque libenter exonerari eſſent, ſed impetrare illud a ſeſe non poſſunt, quod impenſiſſime dolent; quos *in conſcientia tentatos* recte dixeris. Uti enim illi per Legem DEI priùs ſunt conterendi, ut peccata ſua ſentiant, uſque medicinam quaerant; ita hi erigendi ſunt benignitate ſui Salvatoris, qui contritum cor amat, atque omnes laborantes & oneratos

ſatos

ratos amantissimè invitat, eosque reficere se velle promittit Matth. XLII. Abstinere ideo hosce non debere ab hoc Sacramento, neque ob deponendam sanè suam malitiam, neque ob infirmitatem suam personam, sed illud utrimque debere intueri, atque eodem uti, velut pretiosissimâ tyriacâ aut antidoto præsentissimo adversus omnia venena, quibus infecti sunt, sanctè docetur Cat. Maj. p. 565. sed illos paucis notabo, qui à S. cœna abstinendo, eamque negligentius differendo se peccare, non sunt persuasi, sufficientibus se rationibus aliis ad id inductos, bonosque Christianos, nihilominus se esse, putantes. Non unam autem omnes adferunt rationem.

§. XLIX. Sanctitas a quibusdam prætenditur, tam internam quam externam. Internam sanctitatem qui allegant, se adeo firmos esse Christianos putant, ut fidem suam hoc Sacramento corroborare opus non habeant, satis se spiritualis vitæ in se ipsis habere existimantes. Sed hi, aut, quid ad veram sanctitatem requiratur, aut certe se ipsos, aut simul utrumque ignorant. Quod si scirent ad sanctitatem requiri exactam & perfectam cum voluntate Dei convenientiam vitæ suæ in omni rectitudine, & omni ejus parte, & supremo ejus gradu & quovis tum loco, tum tempore præstandam, atque cognoscerent, in ipsorum carne quâ tali nihil habitare boni, sed semper aliquod sensus Spiritui Dei rebellantis manere; ultro faterentur cum Jacobo c. III. 2. *in multis labimur omnes*, adeoque S. cœnam non fastidirent. Vereor, ne in illos quadrent verba Christi Matth. XXI. 32. scripta. Statum enim eorum, qui se nimium sanctos & pios præsumunt, pejorem esse puto, quam illorum, qui in notissimis peccatis vivunt, hi enim bene cognoscunt, se sic viventes vitam æternam adipisci non posse; illi autem de legitimis ad vitam perveniendi mediis solliciti non sunt, ed sese jamjam pervenisse persuasi.

§. L. Qui externam sanctitatem prætexunt, dicunt, non decere hominem sanctum S. Cœnâ uti in corruptissimo hoc & ne externæ quidem sanctitati congruo Ecclesiæ statu, da das heutige so genandte Nachtmahl des H. Erren, auch nur nach der äußerlichen Dispensation keine Verwandtnis mehr habe mit dem Nachtmahl der ersten Christen/ da man nun ein rechtes Götzenwerck und Spiel daraus gemacht/ indem die so genannte Geistliche / das ver meinte Heilighum bin geringer Dosi allein in Händen haben/ und die Lâyer es gleichjam anbethen. Sic traducit administratorem nostram S. cœnæ in confess. tua art. IX. p. 53. Dippelius, qui assiduo convivio

depudere didicit. Nec multo mitius Dn. Arnoldus, quando cri-
bit. in der offenh: Bekänntnis: daß alda (bey dem Abendmahl) die
größte Kleiderpracht/ Präcedenz-streit/ Heuchelei und Sicher-
heit ungeschueet getrieben / das äußerliche Werk zu einem wahren
Gottes Dienst/ und Grunde aller Seligkeit gemacht / und nicht nur
alle Gottlose ohne Unterscheid dazu gelassen/ sondern auch gewissen-
hafte erleuchtete / oder auch beängstigte Seelen gezwungen werden
wollen. Wodurch gewis solch: Herzen nicht anders können / als
durch wirkliche Enthaltung oder Entziehung diese Gräuel zu be-
strafen/ und sich selbst fremder Sünden nicht theilhaftig zu machen.
Hic (1.) q̄rerem ex Dippelio, si præ internecino in Theologos no-
stros odio sanæ rationis adhuc compos esset, q̄nam in re con-
fiterit S. Cœna primorum Christianorum? sine dubio si legitima
fuit; primæ omnium cœnæ a Christo institutæ, ab eoq; admini-
stratæ conformis fuit, cum q̄a & convenit S. cœna, prout hodie
administratur. Habemus enim pura Christi verba, & distribuitur
verus panis & verum vinum, sicut & a Christo factum. Anne au-
tem, q̄ia forsan à quibusdam, (male certè, si ita fiat, & contra
Ecclesiæ nostræ doctrinam) pro idolo habetur, hoc Sacramentum
non est legitimum? Christus à plurimis suorum Discipulorum,
pro Rege terreno, regnum Israelis restauraturo, habitus fuit. Ergo
ne Christus non fuit verus Messias? anne vani conceptus & abu-
sus quorundam ipsam rem mutare possunt? anne medicamen-
tum illegitime usurpatum verum medicamentum non fuit? Ido-
lum & ludum quendam S. Cœnæ esse, vult probare Dippelius ex
eò, indem die so genandte Geistliche / das vermeinte Heiligthumb
in geringer Dosi allein in Händen haben: Verum & Christus pa-
nem & vinum manibus tenuit, & utrum discipulis in manus, an
in os dederit, non liquet, & perinde illud est: sicut & hoc, an ma-
jore illud in copia, an frustulum panis & parum vini porrigat Eccle-
siæ minister, perinde est, dummodo verum panem & ve-
rum vinum adhibeat: Und (pergit ita Dippelius) die Layen es gleich-
sam anbeten. At verò reverenter S. Cœnam tractari, admodum
est laudandum. Ipsum enim corpus & sanguis Christi ibi distribuitur.
Adorandam autem vel eam, vel panem & vinum esse, Ecclesia no-
stra non docet. (II.) Abusus S. cœnæ, quos Dn. Arnoldus ex-
aggerat, causam Christiano non esse, ut à S. Cœna abstineat, egre-
gie probat Celeb. Spenerus; qui tamen admodum sanctitatem
Chri.

Christianorum promovere studuit, quapropter aeternae huic Excellentissimo Viro deberentur laudes, si intra limites justos substitisset, in Tractat. Anno 1684. edito, sub tit. Der Klagen über das verdorbene Christentum Misbrauch / und rechter Gebrauch / darinnen auch / ob unsere Kirche die wahre Kirche oder Babel / und ob sich von derselben zu trennen / disquiritur: In quo tractatu refutatum esse *Arnoldi separatismum, antequam nasceretur*, dicit Magnit. Dn. D. Fechr. Coll. Indiff. MSC. c. XIV. §. 16. Et quidem alieni abusus nos abstergere à S. Coenâ non debent, (1.) quia & ad primam Coenam pessimus ille nebulo Judas proditor interfuit Luc. XXII. 21. (2.) quia & in Corinthiacam Ecclesiam plurimi circa S. Coenam abusus irrepsērunt, quod non obstante nihilominus Paulus ibi *doctus* agnovit 1. Cor. XI. 19. veramq; Ecclesiam 1. Cor. 1. 2. nec mandavit, ut propter multorum conviviarum impietatem relinqui uim S. Coenae differrent, sed voluit potius, ut utiliter easterentur, & mortem Domini hoc modo annunciarent, quin & ut quilibet seipsum probaret, non ceteros quoque convivas, eumq; qui ipse indigne comederit, non contemptum ab ipso habitum, vel in accusationem vitii vocatum convivam, reum esse corporis & sanguinis Christi, dixit. Ex his & similibus concludit ipse Celeb. Spenerus, separationem ob multorum impietatem instituendam non esse. Et addit Magnit. Dn. D. Fechtius coll. Indiff. MSC. c. XIV. §. 15. quamvis negari non possit, multos impios ad S. Coenam accedere, tamen nec dubitari debere, plurimos verè pios & sanctos S. Coenam usurpare, à quorum communione se sejungere sit impium. Præterea si eousq; differri debet S. Coena, donec eradicatis impiis & hypocritis tantum pii ad eam accedant, ante extremum diem celebrari non potest: nam semper in hoc rerum statu mali erunt admixti bonis.

§. LI. Affines his sunt, qui ob *flagitiosam Confessionariorum suorum vitam* à S. Coenâ abstinent. Negari non potest, impios Ecclesiae ministros ingens Ecclesiae inferre detrimentum; sed & eò gravius eos subituros esse iudicium, quo majus scandalum Ecclesiae dedere, certum est. Attamen damnum hoc eò extendi non debet, ut ipsum verbum & Sacramenta per illos reddi intrugifera, dicatur. Nam quemadmodum semen bonum sordidis manibus ipsarum, manet semen bonum: sic verbum Dei manet verbum Dei, & Sacramenta manent Sacramenta DEI, etiam si praedicetur & ministrantur ab impio. Virtus & valor enim Verbi & Sacramentorum non de-

pendet ab homine Ecclesie ministro, sed à DEO, cujus fidem, hominum incredulitas non facit irritam Rom. III. 3. Plura de hac materia à Theologis nostris, præsertim occasione motuum Pietisticorum sufficienter discussa, hic afferri non erit opus. Sufficit dixisse, quia Sacramenta perinde manent valida, impietatem Confessionarii legitimam causam non esse, cur S. Cœnam negligat pietatis amans: ita tamen, ut Confessionarii, omnesque Ecclesiarum Ministri tanto magis prospicere sibi debeant, ne vitâ inordinata atque scandalosa occasionem aliis subministrant temere id fastidendi, quod in salutem ipsorum est ordinatum.

§. LII. Alii processum s. litem allegant, quæ pendente S. cœnam differunt, & nolunt accedere, priusquam causa sit dijudicata. Non inquiram, an hodierna litigandi ratio vero Christianisino plane per omnia congruat, ob plures, qui irrepleverunt, abusus, vitio rixosorum hominum, atque illorum legis peritorum & iudicium, qui, si quæ spes improbi nummi affluserit, jus per vim eripient ac erabunt, prout causæ servitæ esse videtur, verba in commodum suum excerpentes, posthabita & aequitate & proximi necessitate, prout loquitur B. Lutherus Cat. Maj. p. 477. unde non raro causæ immortales sunt per glaucomata nummicupidorum ~~et~~ ^{et} conquirente sic B. Qviltorp. in piis desider. §. 7. & annon hanc ob causam reformatione egeat atque revisione hoc causarum & iudiciorum omne negotium. Relinquo hoc meditandum Principibus potissimum, & JCtis, impiisquæ iis, qui adeo operosi sunt in reformatis ceremoniis sæpe innocuis Ecclesie nostræ. Habebunt hic materiam officio suo non minus convenientem, quam toti Ecclesie proficua. Hoc tantum dico, si veri essemus Christiani, horumque officium, quod etiam de jure suo aliquid debeant remittere, si fieri quodam modo possit, & majus malum inde non sequatur, nos sciremus, lites non adeo essent frequentes. Interim ejusmodi lites omnino damnandas esse, quæ ipsum Dei cultum impediunt, quivis Christianus ut concedat, necesse est: Qui igitur processum s. litem iuam, ut impedimentum frequentationis S. Cœnæ allegat, eo ipso illegitimam eam facit. Fieri hoc non debet ab eo, qui convictus est, se justam habere causam, eamque se absque odio privato competenti iudici submississe, postquam omnia media antea adhibuerit ad proximum reconciliandum, & præoptaverit de jure suo aliquid remittere, quam in lite cum proximo videretur. Nam in pace cum omnibus, quantum in se est, vivere de-

cet

cet Christianos Rom. XII. 18. imo, non solum oblatam pacem acceptare Matth. V. 25. sed eam omni nisu quærere Luc. XII. 18: in ὁ & οὐκ ἔστιν, perlequi eam nos jubet Paulus Hebr. XII. 14. 2. Tim. II. 22. Talis qui est, eum nihil impedit, quo minus ad S. Coenam accedere possit; imo est, quod impellit, nempe ut fides ejus roboretur, ne in odium adversus proximum, quod tali casu est facilimum, illabatur. Qui verò processum alit illum, cujus injustitiam novit, & hoc tantum intendit, ut colligantem inique superet & superantet; jure processum hunc esse obstaculum frequentationis S. Coenae judicat: sed & eundem ille obstaculum aeternae suae salutis esse judicet, firmissimeque sibi perivadeat, quod sic vivens vitam aeternam hereditare non possit. Omnis enim, qui fratrem tuum odio habet, homicida est, homicida autem non habet vitam in se manentem 1. Joh. III. 15. Abire igitur poenitentiam ductus, & reconciliationem petere, ac tunc ad hoc Sacramentum accedere is debet. Conf. Matth. V. 23. 24. Specialius verò de hac materia agere non licet. Subjungam tamen quaestiones, ut litigantibus ad S. Coenam accessuris proponantur, rectè commendatas in der Revidir ten Messlenb. Kirchen Ordn. 2 d. 1650. ed. p. 230. quarum (1) est: Ob sie in ihrem Herzen nicht anders wissen und glauben/ denn das sie zu angefangener Rechtfertigung gnugsam verurthsacht / und dazu wol befugt seyn/ und eine gute Sache haben/ die sie getrauen mit Göttlicher Hülffe/ und mit Recht zu erhalten. Denn wider sein Gewissen soll kein Mensch für sichlich handeln. Zum (2.) ob sie auch solche ihre rechtfertigte Sache gesdencken rechtmäßiger Weise zu verfolgen ohne unnötige Weitläufftigkeit und Ausflucht/ die Sache damit aufzuhalten/ und das Gegentheil in Schaden zu führen. Fürs (3.) ob sie ihre Sache Gott und dem ordentlichen Rechte befehlen/ und ihren Widersacher mit Haß/ Feindschaft/ Rachgierigkeit/ Fluchen oder Lästern nicht verfolgen/ sondern ihme vergeben und sich am Recht gemigen lassen wollen. Quas utinam omnes probe meditentur, sicut probe à piis Principibus sunt praescriptae! Conscientiam duce certò sic multae respuerentur litēs, & tutior S. Coenae foret usus.

S. LIII. Alii peccata sua & navos sentientes, verentur, ut satis digni accedant, differunt igitur S. Coenam, donec sat bene praeparati accedere possint. Laudandum omnino est, quod ad hoc Sacramentum accessurus se probet, & accurate inquirat in se

se ipsum, ne illotis, quod dicitur, manibus accedat, & pro vita mortem accipiat: hoc enim & præcipit Paulus 1. Cor. XI. 28. & ipsius hujus Sacramenti sanctitas requirit. Verum non existimandum, quasi hoc sacramento usus ab omni labe & peccato debeat esse immunis, nam (1.) hoc Christus non requirit: invitatur peccatis oneratos Matth. XI. 28. eosque; & hoc Sacramento reficere vult. Minimè igitur excluduntur ii, qui, dum multitudinem & multitudinem peccatorum suorum secum reputant, corroborant, gratiam tamen in Christi Salvatoris sui merito quaerunt: licet magnam suam immunditiam considerantes hoc pretiosissimo thesauro, & beneficiis Christi indignos sese judicent, atque fidei lux infirmitatem sentiant, quam tamen deplorant, & nihil magis in votis habent, quam ut Domino DEO suo firmiore & alacriore in fide, & puriore obedientia servire possint. (Solid. declar. p. 746.) Non enim nostra sanctitate, sed Christi mandato & merito ni accedere debemus, atque, quando peccatorum fauce gravatos nos esse sentimus, eo alacriori animo accedere debemus, nosque Christo ad reficiendum, levandum, & corroborandum offerre Cat. Maj. p. 566. (2.) impossibile illud est. *Nemo enim eo probitatis unquam se venturum speret, ut non infinitos defectus in carne & sanguine suo retineat.* Cat. Maj. p. 563. *Si igitur intueri voles, quam videlicet tu sis probus & purus, atque in hoc conari, ut nihil conscientiam tuam mordeat, futurum est, ut vix unquam accedas,* l. c. p. 563. Quia & (3.) Christus ipse in loco Johanne nostro invitatur Judæos illos, non multo ante adhuc murmurantes, itaque suis nævis nondum exutos, & in primâ suâ administratione discipulos suos admittit, multâ adhuc labe contaminatos: ut tenuis ipsorum vita spiritalis per hocce medium augetur, & vel ipse perditissimus Juda per hoc gratiæ pignus ex intentione divinâ revocetur ad hanc vitam.

S. LIV. Alii, quia fame & siti destituuntur, nullumque desiderium accedendi ad hoc Sacramentum sentiunt, ab eo abstinent. Sed huic malo medelam, è Catechismo Lutheri didicimus pueri. Quia autem hæc cum puerilibus annis transire solent, de novo hanc materiam tractari non pudebit. Necessè sc. est, ut fame & siti comput suad. S. coenam veniamus, & non ex mera consuetudine, prout

prout multi hodiernorum hypocritarum consueverunt, non raro inde etiam, quod S. coenam sapius quam alii frequentent, singulares laudes aucupantes. Sed hi habent mercedem suam Matth. VI. 2. Verum inde non sequitur, si famem & sitim non sentimus, licite atque jure nos à S. coena abstinere. Quemadmodum non procedit: Desiderium non sentimus orandi, Christum sequendi, bona agendi &c. ergo salva conscientia hæc omittere possumus, nos potius languorem hunc nostrum agnoscere, deplorare, atque tollere decet. Urgeant hos potius Verba illa Christi: Nisi comederitis carnem Filii hominis, & biberitis sanguinem ejus, non habetis vitam in vobis. Famem hæc verba concilient, sitimque suscitent, sicut fas est: quò factò nihil erit, quod nos retrahat, quominus famelicà ac siticulòsâ istac mente ipsi nos festinemus ad hanc Coenam. Cumque certum sit, Deum frequentem usum S. coenæ mandasse, & inestimabilem thesaurum in ea nobis offerri, & infinitis nos defectibus & peccatis esse inquinatos, ideoque maxime hoc Sacramento egere: quilibet ipso primo in intuitu videt, bonæ notæ non esse, nihilominus famem & sitim non sentire. Hoc in statu certissime nobis persuadere possumus, nos terq; quaterque in omni vitiorum lerna profundius esse immerfos, quam ullum alium peccatorem, & nos Sacramento hoc multo egere impensius medendæ calamitati nobis occulta Cat. Maj p. 568. sicut hoc periculosius agrotat, qui morbum suum non agnoscit, medicamentaque respuit. Minime igitur procrastinare, donec dies diem, mensis mentem, annus annum sequatur, nobisque peccata non sentientibus de quieto & exoptato nostro statu gratulari debemus; sed animum huic periculoso malo medendi causa ut applicemus, omninò oportet.

§. LV. Plura quidem sunt, quæ pro exculando S. Coenæ neglectu afferri solent; illa tamen recensere super se deo, cum ita comparata sint, ut partim quàm primum audiuntur, vanitas eorum cognoscatur, partim ex hætenus dictis facile illa in idem resolvantur, omniaque unâ corruant, si modo rectè pensitetur assertum hoc Christi, omni juramento magis firmatum: *Amen amen dico vobis, si non comederitis carnem Filii hominis, & biberitis sanguinem ejus, non habetis vitam in vobis ipsis,*

TANTUM.

Ad Nobilissimum & Clarissimum hujus disputationis Auctorem.

EX quo Tuum in sacra studia ardorem, cumque plane singularem & inuitatum in variis Scholis meis deprehendi, dici non potest, quantum Te ex eo tempore amaverim pariter & estimaverim. Facile enim ex his indefessis contentionibus Tuis judicare poteram, ad quam in scientiæ Theologicæ mensuram, rarâ illam solidamque esse penetraturus. Quam nunc in Te & celebrerimus Pater, & hujus Academiæ Doctores universi non sine singulari delectatione conspiciunt. Cui cum paternæ familiæ more pietatem sine tunc sinceram semper affeceris, fieri non potest, quin hic reconditus in Te thesaurus in fructum aliquando evaleat Ecclesiæ salutarem & Parentibus delectabilem. Quod ut fiat, Deum omnis boni auctorem seruis precibus imploro. Rostochi d. IV. Sept. c. 1000.

JOH. FECHT. D.

Nobiliss. Clariss. & Doctiss. Dno Auctori.

s. P. Pr.

PRÆSES.

Qui Tibi Wastoviam prolixius scripsi, ORNATISSIME GERLINGI, hic iterum, sed parcius, labori huic tuo quam felicissime exantillato gratulor. Undique tua se pandit modestia, tua probitas, tua religio, tuaque eruditio, ut nullus dubitem, quin omnes, quicumque hanc tuam legent disputationem, magni diligentiam quoque tuam, imò & accuratorem in defendendâ Sacramenti Venerabilis fruitione sint facturi. Tantò verò majori in pretio te habebunt, qui qui noverint, omnia hæc à te scripta esse non in celebri quadam academiâ, & in eruditorum Virorum copia, ubi abundantia & librorum & rerum facile cuiq; suppetit; sed in prædio non parùm à bibliothecis, & consiliis remotò. Unde id quam clarissime effulget, quantum jam animò conciperis doctrinæ gazam, quidq; in posterum expectare à te possit eruditus orbis. Judicabit simul ex his, qui forsitan amplissime, copiosissimeq; omnia ad magnorum Tractatum formam cupiunt elaborata, (id quod tamen à disputationum academicarum limitibus alienum potius est, quam iisdem congruum,) amplius te jam fecisse in hoc negotio, quam poscat exercitationis ratio, itaq; te succincto, & curate omnia pertractasse, ut ad necessitatem descriptionis nihil desit. Sed hoc loco uti ipse quoq; brevis esse debeo, ita ad Epistolam meam prius, quod super hæc materiâ tibi transmissum volui, quodq; nunc iterum typis expressum, provoco, Tibi vero, Tuisq; omnibus, ac præcipuè Excellentissimo Patri tuo omnia letissima, Ecclesiæ verò Dei omnia substativa, nulli verò, nisi veritatis hostibus, metuentia ex te quæquam apprecor. Vale in JESU CHRISTO Domino nostro & Salvatore Unico quam beatissime. Scrib. in Museo XII. Sept. cl. 1000.

94 A 734.6

ULB Halle

3

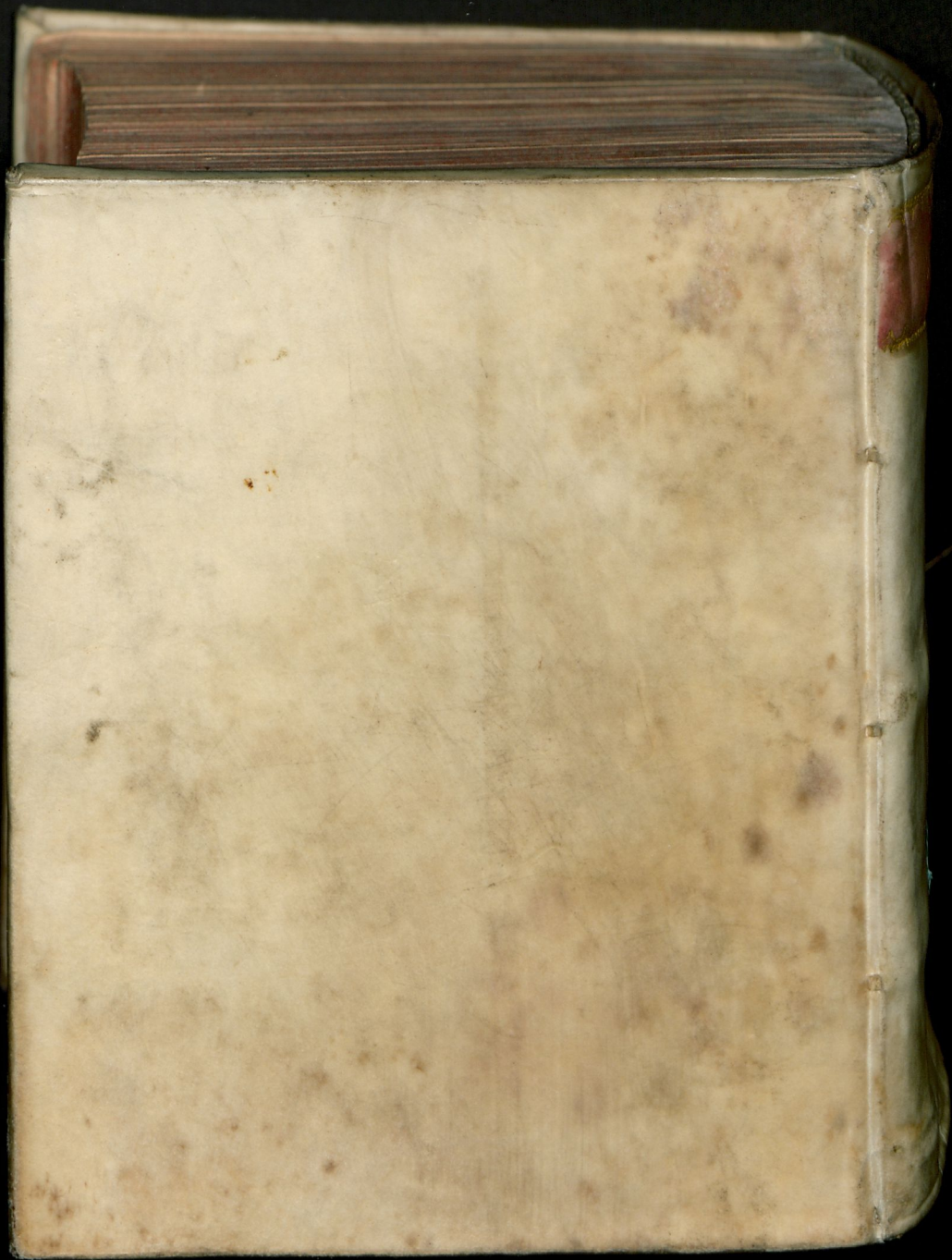
000 544 418

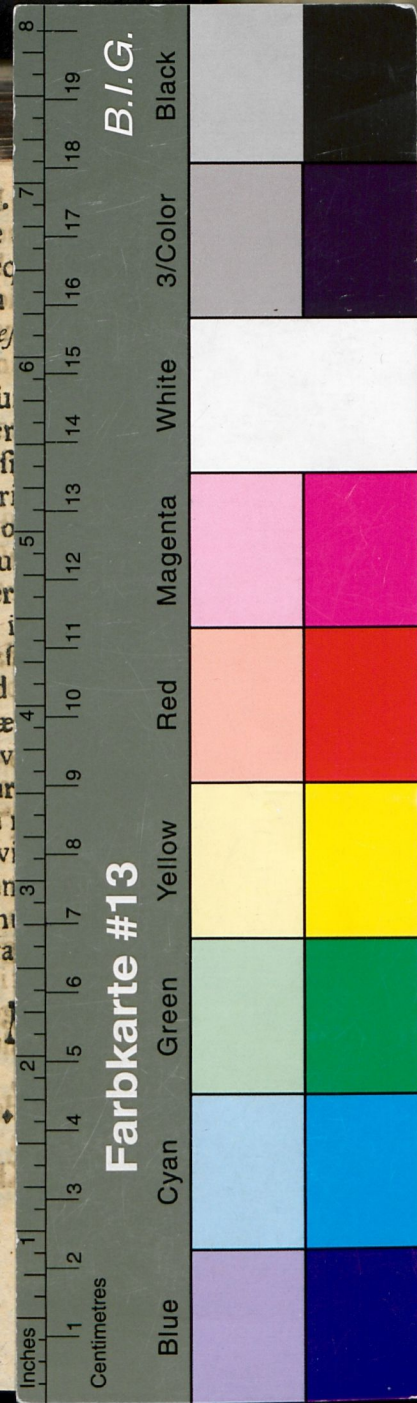

V077

III. 86.

Farbkarte #13

B.I.G.

DISSERTATIO THEOLOGICA
CIRCULARIS

DE
S. COENAE
NECESSITATE

74
E JOH. VI. vs. 53. ASSERTA,

QUAM
ANNUENTE DEO T. O. M.
CONCEDENTE MAX. REV. FACULTAT. THEOLOG.
PRÆSIDE

VIRO MAGNIFICO, SUMME REVERENDO,
EXCELLENTISSIMO

DN. JOH. PETROGRUE-
NENBERGIO,

PH. & SS. THEOL. D Hujusq; P. P. O. LONGE CELEBERRIMO,
CONSISTORII DUCAL. ASSESSORE GRAVISSIMO,
PER DISTRICTUM MECLENBURGENSEM
SUPERINTEND. VIGILANTISSIMO,
ET h. t. DECANO MAXIME SPECTABILI,
PATRONO atq; PRÆCEPTORE SUO
OMNI PIETATIS ET OBSERV. CULTU DEVENERANDO,

IN
ILLUSTRIS UNIVERSITATIS ROSTOCHIENSIS
AUDITORIO MAJORE

AN. MDCCX. D. XIII. SEPT. HORIS CONSUEVIS
PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI EXPONIT

GERHARD. GERLING,
SUSATO WESTPHALUS, SS. Theol. Stud.

Ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ.

ROSTOCHII

TYRIS JOH. WEPPLINGII, SERENISS. PRINCIP. ET ACAD. TYPOGR.